

DOBA ZKOUŠEK A NADĚJE

*deník děkana
Františka Wonky
z let 1938 – 1945*

DOBA ZKOUŠEK A NADĚJE

*deník děkana
Františka Wonky
z let 1938 – 1945*

k vydání připravil Pavel Suk

copyright © Město Manětín, 2010
cover © Kameel Machart, 2010
ISBN 978-80-904318-6-7

MĚSTO
MANĚTÍN

Jen Bůh o nás ví...

Každé svědectví, které obohacuje pohled na dějiny, dokládá, že bytí člověka má povahu příběhu. Ten, který otevíráme s deníkem děkana Františka Wonky, přivádí čtenáře do západních Čech, do malého, starého českého města Manětína, ležícího na jazykové hranici v národnostně smíšeném kraji na sever od Plzně. Zde by se mohlo zdát oprávněným tvrzení, že smysl českých dějin spočívá ve věčném soupeření Čechů a Němců, které vrcholilo v letech 1938 až 1945. Právě tuto dobu popsal František Wonka ve svém deníku jako skutečnou dobu temna. Při ní do krajiny nesvítla ani okna lidských příbytků, pečlivě zatemňovaná v obavě před nálety, ani kostel neosvětlovalo věčné světlo, téměř symbolicky zhasnuté. Čechy, slovy Františka Wonky, země svatého Václava, království mariánské, posvátné dědictví českého národa pod ochranou Jana Nepomuckého, na podzim roku 1938 vstupovaly do dramatického období svých dějin, které bylo hrozbou pro jejich existenci. Deník, který jejich osudy po dobu šesti let zachycuje, má dvě časové roviny – opakující se přírodní rytmus a liturgický rok, charakterizované stálostí a řádem, a krutý běh času světského, v němž jsou lidé vystaveni těžkým osobním zkouškám. Útok na zažitý rituál, jímž křesťanská víra dává světu řád, Wonka chápe jako projev apokalyptického konfliktu dobra a zla, a proto jsou jeho každodenní zápisky svědectvím osobní garance víry i obrany tohoto řádu.

Dobu strachu, pochybností a bolesti prožíváme s pisatelem na manětínském děkanství, v úzkém kruhu jeho blízkých a v široké rodině farníků. K nim přibývají i náhodní příchozí, aby společně protpělí čas, v kterém pouze zkušenost posvátného dovolovala člověku překročit osobní kritickou situaci. Jako homo religiosus, jehož den členila modlitba, výuka náboženství, mše, pohřby, křty a svatby, věřil v ochranu boží a zemských ochránců, tak, jak bývalo obvyklé v českých dějinách v době úzkosti a nebezpečí. Při setkání s lidmi prožíval postupné tříbení lidských charakterů v neobvyklých, existenciálně vypjatých situacích. Nálada pisatele se měnila během války, sledované s pečlivostí zpravodaje, a ani kněžská sutana jej neuchránila od nenávisti ke krutému nepříteli. Jeho deníkové zápisy monitorovaly hladinu kolaborace i proměny vztahu k německému obyvatelstvu od tolerance až po nenávist a myšlenky na pomstu. Zpočátku nechápal nacisty svých německy mluvících oveček, vždyť jako farář nejlépe věděl, že "prach našich předků mísil se s prachem jejich dědů". Jak postupně krutost války, vedené nešťastným německým národem, rostla, prorokoval, že nastane čas nemilosrdné odplaty, v níž byl ochoten odpustit jen mrtvým.

Deník zahajují události v září 1938 s mobilizací, zrušenou mnichovským diktátem, s rukováním do krytů a přípravami na válku. Jím učinilo konec odtržení sudetského území, které se bolestně dotklo života v Manětíně, jenž zažil útěk českého a židovského obyvatelstva do Druhé republiky, vymezené novou hranicí se závorami a celníci, které daly životu zcela jiné souvislosti. Wonkův deník zachycuje postupnou nacistickou živost v protektorátě, začátek války, rekvizici zvonů, nálety na Plzeňsko, osvobození, příchod Američanů a Rusů i reakce místních Němců na konec války.

Děj Wonkova deníku se odehrává převážně v Manětíně, s výjimkou výletu do okupované Plzně a pouti do Staré Boleslavi k Paládiu země české. Zachycuje dění na farnosti, jejíž klidné vody zčeřily příchody vojáků, uprchlíků i zajatců. Exodus lidí za války, od transportů židovských obyvatel z města přes příchod tzv. národních hostů, německých uprchlíků z Banátu, naplnil stránky deníku hlubokým soucitem i otázkami po smyslu hodnot života.

Ohlas událostí ze vzdálených bojišť doléhal do městečka pod Chlumskou horou nejen jako rachot motorů letadel, které křížovaly západočeské nebe. Jeho obzor hrozivě osvětlo-

valy červánky vzdálených hořících měst, v nichž byli ohroženi manětínští občané, vyhnaní válečnou mašinerií na bojiště či na nucené práce.

V době beznaděje a útlu kolovaly protektorátem anekdoty „smějících se bestií“, které humor nepřešel ani pod šibenici. Několik desítek z jejich bohatého spektra najdeme ve Wonkových denících, protože venkovský farář, který byl jejich vášnivým sběratelem, je vnímal nejen jako útěchu, ale i jako koncentrované svědectví doby.

K autentickému obrazu historických událostí patří líčení „vojenské“ stránky místních událostí, které zahrnují osudy betonových bunkrů, nálety na Plzeň, noční přelety, shazování letáků a nádrží, útoky tzv. hloubkařů či postupy vojsk, které mohou přinést zajímavé informace pro vojenské historiky. Neméně zajímavé jsou reálie života městečka, na jehož okraji vyrostl mustřhof, vzorový statek, s postupným poněmčováním jeho každodenního života, od škol přes obchody až po úřady. Vyvrcholením zápisu je svědectví o dubnových a květnových dnech roku 1945, kdy se v Manětíně setkali američtí a ruští vojáci a kdy probíhala osobní katarze manětínských Němců a kolaborantů. Tehdy se vracela podle Wonkova deníku vláda věcí do rukou národa, který pod mariánskou ochranou prožil své nejtěžší historické období.

Deník jako žánr k vyjádření určitého vztahu ke skutečnosti je odlišný od paměti. Je psán bezprostředně, pro potřebu samotného autora jako podrobná zpověď očitého svědka, která je však nejen kopií, ale již i též interpretací skutečnosti. Wonkův válečný deník nabízí proto široké spektrum možností jak využít informací, obsažených v jeho stránkách. Lze jej číst jako text historický, jako pramen osobní povahy i jako text literární s obecně kulturním, sociálním či politickým obsahem, ovlivněným bezprostřední situací autora v okamžiku jeho psaní.

Protože většina čtenářů sotva může mít s pisatelem deníku „společnou paměť“, bylo třeba napomoci srozumitelnosti textu doplněním historických dat, která tvoří obsáhlý poznámkový aparát, připojený editory k původnímu textu.

Příběh šesti let života českých zemí v městě Manětín z pera děkana Wonky nenabízí hrdinství na bojištích, ale každodenní dialog člověka se sebou samým, a stává se tak nejen historickou sondou do válečné atmosféry, ale též dokladem toho, že lidsky odpovědné jednání se projevuje v maličkostech, jimiž lze za všech okolností dát životu kladnou hodnotu. Pozoruhodný je i jazyk deníku, který dokládá reakce na lživost protektorátního jazyka kontrastní „novořečí“ svého pisatele, jenž si pomocí emocionálně modifikovaných slov léčí zranění své citlivé duše, přestože o smyslu lidské existence nepochybuje ani v těžké situaci.

Autentičnost zápisů, bezprostřední reakce na události a smysl pro jejich souvislosti s celkovou historickou situací vytvářejí z deníku děkana Wonky čtivý dokument, který obohatí zajímavým způsobem vnímání a hodnocení složité etapy českých dějin.

Irena Bukačová

Manětín v první polovině 20. století

Manětín v první polovině 20. století

Ediční poznámka

Předkládaná edice představuje přepis deníku maněťtínského děkana Františka Wonky z období 11. 9. 1938 – 24. 5. 1945 s výjimkou 1. 1. – 13. 3. 1939, kdy si Wonka deník nepsal. Wonka napsal celkem osm sešitů, v originále se zachovalo pouze sešitů šest, dva poslední jsou pokládány za ztracené. Proto byl jejich přepis pořízen ze strojopisného opisu Okresního muzea Plzeň-sever v Mariánské Týnici z počátku 70. let. Originály sešitů byly uloženy v děkanském archivu a zapůjčeny editorovi.

Edice obsahuje poznámkový aparát, který přináší základní informace o politicích či umělcích, jejichž jména Wonka v deníku zmiňuje. Zároveň poznámky pod čarou přinášejí odkaz na zdroje, kde je možné nalézt texty projevů nebo rozhlasových oznámení. Pro období září 1938 – 14. 3. 1938 editor zvolil Lidové noviny (jeden z tehdejších nejprestižnějších deníků) a pro období od 15. 3. 1939 do zániku protektorátu pak Národní politiku (nejčtenější deník). Vzhledem k tomu, že denní tisk vycházel v období do května 1945 několikrát denně (Národní politika do roku 1940 pětkrát a od roku 1940 čtyřikrát denně), je u odkazu uvedeno i pořadí vydání.

Obrazové přílohy pocházejí z farního archivu, z osobního archivu editora, městského archivu v Manětíně a ze sbírek Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici.

František Wonka zachytil ve svém deníku informace oficiální povahy, které byly zvláště v období protektorátu veřejnosti účelově předkládány nacistickou propagandou.¹ Důležitým bodem táhnoucím se celým deníkem je nejen negativní vztah k Němcům, ale též ke Slovákům. V případě Slováků je poznamenán tzv. legendou o dýce do zad – zradou Čechů a odpovědnosti Slováků za rozpad státu a nepřímo za následnou německou okupaci, což se nemění ani v období Slovenského národního povstání.² Wonka samozřejmě nemohl znát skutečnou roli nacistického Německa³ a důvody vedoucí k rozpadu Druhé republiky a k německé okupaci Čech a Moravy. Po roce 1989 už bylo vydáno několik kvalitních monografií či edic dokumentů k dějinám českých zemí⁴ a Slovenska v období Slovenské republiky⁵, ve kterých se čtenář může seznámit s objektivním zobrazením doby zachycené Františkem Wonkou.

1 K této problematice viz např.: Gebhart, Jan – Köpplová, Barbara – Kryšpínová Jitka a kolektiv: Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava. Praha: Karolinum 2010. Končelík, Jakub – Köpplová, Barbara – Kryšpínová, Jitka: Český tisk pod vládou Wolfganga Wolframa von Wolmara: stenografické zápisy Antonína Fingera z protektorátních tiskových porad 1939 – 1941. Praha: Karolinum, 2003.

2 K tomu nejnověji viz např.: Lacko, Martin: Slovenské národné povstanie. Bratislava: SLOVART, 2008; Mičev, Stanislav: Slovenské národné povstanie 1944. Banská Bystrica: Múzeum SNP, 2009.

3 K této problematice viz např.: Schvarc, Michal – Holák, Martin – Schriffl, David: „Tretia ríša“ a vznik Slovenského štátu. Dokumenty I. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2008; Schvarc, Michal: Sicherheitsdienst a Slovensko v rokoch 1938 – 1944 (od autonómie po Povstanie). Bratislava: SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2006; Bystrický, Valerián – Letz, Róbert – Podolec, Ondrej: Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939. Spomienky aktérov historických udalostí, I, II. Bratislava: AEPress, 2007, 2008.

4 Viz např.: Rataj, Jan: O autoritativní národní stát: ideologické proměny v české politice v druhé republice 1938 – 1939. Praha: Karolinum, 1997; Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Druhá republika 1938 – 1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě. Praha, Litomyšl: Paseka, 2004; Gebhart, Jan – Kuklík, Jan: Velké dějiny zemí Koruny české XV a,b. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007.

5 Viz např.: Lacko, Martin: Slovenská republika 1939 – 1945. Bratislava: Perfekt a.s. – Ústav pamäti národa, 2008; Hajko, Jozef: Nezrelá republika. Slovensko v rokoch 1939 – 1945. Bratislava: SLOVART, 2009; Mičko, Peter: Nemecký finančný kapitál a stredné Slovensko v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2006.

Edice válečných deníků manětínského děkana Františka Wonky musela řešit problémy související především s dobou vzniku rukopisu. Kromě standardních úprav bylo přihlédnuto především k výpovědní hodnotě jazyka, která je nositelem řady emocionálních a hodnotových sdělení, charakterizujících nejen autora, ale i dobu Druhé republiky a protektorátu. Přepis Wonkova rukopisu se řídil obecnými zásadami transkripce za užití současné grafické soustavy a pravopisné normy. Jazykové i pravopisné zvláštnosti byly v textu zachovány, popřípadě vysvětleny v poznámkách, dialektismy byly ponechány v původní podobě, byly zachovány též autorské zvláštnosti, germanismy a projev válečného slangu.

Slovník děkana Wonky je velmi expresivní, odráží dobovou atmosféru a je mimo jiné též dokladem jistého druhu „slovního“ odboje, který vedl k překračování pravidel pravopisu z důvodů etických či politických. Nápadné je to především u psaní velkých, respektive malých písmen ve jménech, které osciluje podle sympatií pisatele vůči osobnostem či národům. Byl proto ponechán původní pravopis, protože i ten patří k dobovému koloritu soukromých protektorátních písemností, jejichž pisatelé se takto vyrovnávali se silným prožitkem národního ponížení. Němci jako národ jsou pro svá zvěřstva psáni v deníku s malým n, stejně tak jako ostatní válčící národy, které jsou označeny nelichotivými přezdívkami (talijáni, katzenmacherové), a to i v případě spojenců, otálejších s otevřením druhé fronty (Angličané jsou tommy, Američané jankové). Nesouhlas s jednáním protektorátních i německých osobností vedl k tomu, že jejich jména psal Wonka s malým písmenem, důsledně zvláště u Hitlera a často též u Mussoliniho, u Stalina v době jeho spolupráce s nacistickým Německem. Tyto pravopisné odlišnosti jsou vyznačeny kurzivou.

Wonkův slovník je ostatně typický pro dobu protektorátu, kdy názvy úřadů, písemností, vyhlášek ap. jsou počeštěny a psány foneticky, popř. zčásti německy a zčásti česky. Wonka je píše v četných variantách, gramaticky správně německy, česky i smíšeně. Jejich užívání je dokladem pronikání němčiny do každodenního života i její přizpůsobování češtině. Krom tohoto obecného užívání němčiny je u Wonky patrný vliv života ve městě, ležícím na jazykové hranici, kde němčina patřila i dříve k běžné komunikaci. Na vnucenou dvojjazyčnost v protektorátu Wonka reaguje počešťováním německých slov, jejich fonetickým přepisem, zkomolujícím vědomě s karikujícím podtextem často v protektorátu užívaná slova (*rajchsrát*, *šajsmark*). Osobitý slovník k označení negativního hodnocení (*fragile*, *fángle*, *švestr*) má vedle všeobecně rozšířených pojmů i silnější výrazy (pro hákový kříž označení *šperhákový* ve smyslu zlodějský).

Jazykovou pestrost textu doplňují citace v úřední spisovné němčině či v místním německém dialektu. Vzhledem k tomu, že autor deníku byl římskokatolickým knězem, objevují se četné latinské incipity modliteb, církevní označení svátků a běžné citáty, které můžeme někdy považovat za skryté vyjádření osobního komentáře k tragické situaci. Najdeme zde i několik vět v italštině v rozhovorech s vojáky či zajatci. Kolorit doplňují debaty s banátskými utečenci. Několik slov v manětínském nářečí, která jsou málo známá, je uvedeno ve slovníčku.

Přepis jinojazyčných pasáží a citátů byl ponechán podle předlohy a graficky zvýrazněn kurzivou, na zvláštnosti a případné chyby upozorňují textové poznámky. Pro případ obtížného porozumění je uveden v samostatné příloze překlad, kde jsou abecedně řazeny nejčastější výrazy a opatřeny lexikálními vysvětlivkami. Původní zkratky byly slovně rozvedeny a vysvětleny, číslice se slovní koncovkou (9letý – devítiletý) v původním textu byly přepsány slovně. Interpunkce upravena podle současných zásad bez označení.

Vydání Wonkových deníků se řídilo metodikou, doporučenou v publikaci *„Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002 (ed. Ivan Štoviček).*

Irena Bukačová, Pavel Suk

I.

11. 9. 1938

—

13. 10. 1938

V neděli 11. září 1938.

Na dnešek svolaná pouť do Mariánské Týnice u Kralovic předčila loňskou pouť tím, že se konala jako prosebná k oslavě 20. výročí naší samostatnosti a plaský velkostatek v ní předával svatyni i proboštství do majetku Jednoty pro záchranu Týnice. Z Plzně byl k ní vypraven zvláštní vlak, jenž stavěl v Mladoticích, kde byla znovu vysvěcena opravená kaple Santiniho, a v Týnici a pak jel do Kožlan, kde si účastníci prohlédli rodný domek pana prezidenta dra Eduarda Beneše¹.

V poslední chvíli se mi dostalo milého štěstí: měl jsem převzít české slavnostní kázání. (Vloni jsem v Týnici kázal německy, letos je měl mít pan děkan z Jesenice, leč letos německá procesí nepřišla.) Účast byla pěkná, ač včera odpoledne i večer stále pršelo. V kázání o třech trůnech Panny Marie – první z nich je Galliho trůn Královny míru, socha u Panny Marie Větší (Santa Maria Maggiore) v Římě z roku 1918, druhý trůn v nebesích a třetí na zříceninách Týnice – popisoval jsem první z bílého mramoru, kterak Matka Boží tak ne-skonale vážně hledí hluboko dolů, kde v slzavém údolí burácí světová válka, a kterak jako velitelsky zvedá ruku k rozkazu: Již dost! Ustaňte! Pravicí tiskne k sobě rozkošného Ježíška, jenž si pohrává s olivovou ratolestí. Dole u stupně trůnu čeká bílá holubička: až Ježíšek větévku upustí, vezme ji a poletí s ní na bojiště a zvětšuje mír. Tak se stalo před dvaceti lety. Holubička přiletěla i do naší vlasti a přinesla olivovou ratolest pro nás, ozdobenou národními fábory v radostech osvobození a vzkříšení našeho státu.

Dnes jako za Noema putují hledající záchranu k arše k Marii do Staré Boleslavi i sem. Vždyť se zdá, jako by ta holubička úzkostlivě se skrývala a nad dnešní potopou poletoval Noemův krkavec slídící po nové kořisti.

K závěru zodpověděl jsem i otázku: Co přineseme pouti republice o jejím 20. výročí? Modlitbu za rozkvět království Božího – církve svaté v ní, panu prezidentovi a vládě² světlo a sílu shůry a pevné nervy, naší čacké armádě od Pána Boha zástupů záštitu a nepřemožitelnost a všemu lidstvu olivovou rato-

1 Edvard Beneš (28. 5. 1884 – 3. 9. 1948). 1918 – 1935 ministr zahraničních věcí, 1935 – 1938 a 1945 – 1948 prezident republiky. Narozen v nedalekých Kožlanech.

2 Jednalo se o vládu Dr. Milana Hodži, která byla jmenována v prosinci 1935. Milan Hodža (1. 2. 1878 – 27. 6. 1944). Slovenský agrární politik, ve dvacátých letech ministr školství, 1932 – 1935 ministr zemědělství. Jeho vláda podala demisi 22. 9. 1938. Po Mnichovu odešel do exilu, zemřel v USA.

lest od Ježíška. Přednášeje to v motlitbě k Panně Marii Týnické, uzavřel jsem kázání slovy písně: Tvoje svatá mocná dlaň republiku naši chraň!

Nakonec vykonal pan vikář Resl společnou modlitbu za vlast před milostnou sochou postavenou v ambitech, zástup zazpíval chorál Svatý Václave a v procesí se vracel do Kralovic.

Šel jsem hned za soškou, směl ji stále viděti – viděti tu pravou ruku zvednutou k požehnání, dlaň k ochraně vlasti.

Jako vloni byla Týnice vyzdobena i letos, ano, ještě víc. Včera odvážně vyvěsili prapory na věžích i na střeše nad zřícenou kopulí. Tam na špič vlály dva: papežský a československý, na obou věžích jen československé. Působilo to mohutným dojmem, když jsme vyjeli z trojanských lesů do roviny kralovické a z ní jak oliva krásná na poli se vynořila Mariánská Týnice. Dul silný vítr a všechny čtyři prapory vlály vodorovně nad zříceninou, mohutně vznešené v bouřlivém blankytu. A když jsme vešli do nádvoří „rajské zahrádky“, přichází četník: prapory sundat! Vítr je roztrhal a vlají z nich jen cáry. Pak jsme se dívali, jak je stahují. A byly teprv nové. Kdo mohl včera předvídat tak prudký vítr?

V pondělí 12. září.

Odpoledne jsem byl v Nečtinech u zubního technika³. Bydlí hned na kraji městečka zároveň s panem doktorem. Oba jsou Češi. Dnes dokončil mé správký a zvláště srdečně jsme si povyprávěli o našich hraničářích. Líbí se mu život hraničářů pro srdečnou svornost, které v zázemí těžko postrádá. Též já jsem vzpomínal, že jsem se jako student rád hlásil k broumovským menšinářům: tam byli Čechové, když v Čechách už byly jen strany. Pan Olda říkal, že donedávna – až do května⁴ – i v Nečtinech dobře se snášeli s Němci, společně se bavili a zpívali střídavě česky a německy. Ale od května je jinak. Minulé dny vyhrožovali jednomu českému pekaři, že ho vyženou, ač neví proč. Také

3 Jedná se o Oldřicha Schöna, dlouholetého manětínského zubaře a významného činitele TJ Sokol Manětín.

4 21. května 1938 nařídila vláda částečnou mobilizaci na základě zpráv o pohybech německých vojsk k československým hranicím.

on myslí, že bude válka. Čekal na dnešní řeč Hitlerovu⁵, kterou se zakončí norimberský sjezd.

Na tu řeč čekali mnozí. Já jsem ji vlastně poslouchat nechtěl. Měl jsem již dříve dost toho rámusu a hluku, který vypadal často jako aranžovaný. Pak ale, v předpokladu, že řeč bude historického významu, přece aspoň část z ní jsem u přijímače vyslechl. Pozval jsem k tomu tatínka a kaplana, Němce z Plané, kterého sem ustanovili již od 1. srpna. Hned tehdy se přijel s maminkou představit a omlouvat, že se bojí v dnešních poměrech mezi Čechy působit. Ujišťoval jsem ho, že se mu zde nic nemilého nepříhodu, nebude-li se plést do politiky, což bych netrpěl, a matce jsem slíbil, že mu dám milerád dovolenou, kdykoliv by mu hrozilo nebezpečí. A hned jsem jim řekl, že může nastoupit teprv 1. září, nábytek že mu půjčím, neboť byl ustanoven jen přechodně do 1. října. Tak tu byl dnes dvanáctý den, po celý ten čas zasmušilý až nedůvěřivý. Poslouchat přišel. A slyšeli jsme – právě tu stať o Československu. Zarazilo mě a zamrazilo, jak se říšský kancléř vyjadřoval: *Die Čechai, Herr Beneš a Frechheit* z 21. května, kde popíral celý vyložený plán na přepadení naší vlasti. – „Jsem rozčilen“, „toť přilíš“ – řekl jsem několikrát. „Toť řeč paličská, to znamená válku!“ Rozčilení trvalo dlouho do noci. Uvažoval jsem: Kdybych byl misionářem a měl kázati o hrůzách pekla, přirovnal bych je k dnešní řeči říšského kancléře. Jako by se otevřel jícen pekelný a vychrlil svou zlobu a zášť na nás a všichni pekelníci mu k tomu sekundovali, tak řval z přijímače řev řečníka a hluk posluchačů. Myslím, že ten dojem mi zůstane dlouho v paměti.

V úterý 13. září.

Dnešek se začínal romanticky. Usnul jsem teprv po půlnoci a i ve spaní mě otravovala Hitlerova řeč. Zdálo se mi, že přišli Němci a spoutali mě i jiné a vedli nás do koncentračního tábora. Cestou vidím našeho manětínského četníka. Místo čapky má skautský klobouk a za ním velkoslovanskou kokardu. Táhne se ho: „Vám nedali ještě na klobouk *skobový kříž*?“ – A on smutně: „Ještě ne, ale dají nám jej co nejdříve.“ – Tu se rozčílím a volám: „A co Praha, co vládá? Což se nás neujme?“

5 Adolf Hitler (20. 4. 1889 – 1. 5. 1945). Od roku 1933 německý říšský kancléř. Tvůrce německého nacionálního socialismu, hlavní viník rozpoutání II. světové války. Míněna je jeho řeč na posledním sjezdu NSDAP v Norimberku, po které se henleinovci pokusili o protistátní puč, jejich vůdcové utekli do Německa.

A právě tu mě budí. Slečna volá, že před domem stojí dva Němci a něco hovoří. Vyskočím. Venku již svítá. Otvírám vyhlídku: opravdu dva Němci, mladí lidé před domem. Přejete si mě? – Pane, jen velebného pána! Rozespalý jsem se vrátil na lože, ale hned zase vstal. Co s ním chtějí, s nováčkem, teď o půl páté? Obléknu se a jdu na kaplana. Svítí svíčkou – elektrika je vypnuta – a balí. Rozrušeně a zaražen se mi omlouvá: „Bratr pro mne přijel. Strachují se o mne a nevím, co mám dělat.“ – Připomínám mu svůj příslib: „Máte dovolenou, jak dlouho potřebujete. A bratra nenechte stát venku, pošlu Vám ho sem.“ – Šel jsem před dům a poslal mladíka, koláře, na kaplanku. I šoféra jsem tam posílal, ten však nechtěl. Dal jsem se s ním do řeči a šofér vyprávěl:

„Dnes jsme měli v Plané (u Mariánských Lázní) kritickou noc. Vlastně jsme už byli na ni připraveni. Zvečera odjeli všichni židé⁶ z města. Pak celé město poslouchalo u přijímačů Vůdcovu řeč a hned po ní táhli ulicemi s praporem s hákovým křížem a zpívali *Deutschland, Deutschland über alles*⁷. Všechny české tabulky s úřadů sházeli a volali *Sieg heil!* Náhle vyjíždí do ulice pancéřové auto, všude plno četníků a českých vojáků, mela – a tu přišli pro mě Heisingrovi, abych honem jel do Manětína pro syna. V osm hodin musím být zase doma.“ – „Tak to tedy začíná doopravdy?“ – „Ano, teď se to začalo.“ – „Musíte také na vojnu?“ – Je v rozpacích, překvapila ho tato otázka. – „Jsem také vojákem.“ – „Nuže, Pán Bůh Vás opatruj!“ – Kaplan je hotov, bratr mu vynáší oba kufíky, do nichž zabalil všechny své věci. „Jdu nerad, snad se brzy vrátím. Jen aby nebyla válka.“ – „Modleme se. A Bůh Vás opatruj!“ Na chodbě jsem mu udělal křížek a pak je všechny tři vyprovodil až k autu. Zatímco startovalo, podíval jsem se na značku: Č-47.420. S Bohem!

Bylo pět hodin, na náměstí málo lidí. Jen na soudní budově pracovali zedníci opravující fasádu. Pro ně byla vypnuta elektrika. Někdo se mě ptal, zda kaplan rukuje. – „Na dovolenou!“

Tatínek se náramně podivil, když jsme mu vyprávěli, jak kaplan odejel. Tak náhle! Ale ta kritická noc v Plané mě pobouřila: Zajisté byla kritická i jinde: Nepřátelský prapor, strhávání tabulek, vřavy – tak již doopravdy?

6 Podle původního českého pravopisu bylo slovo Židé psáno s malým písmenem „ž“, po vzniku Protektorátu Čechy a Morava bylo nařizováno psát je s velkým písmenem „Ž“, což se postupně kodifikovalo do pravidel pravopisu.

7 Oficiální hymna Velkoněmecké říše.

Ráno se divil kostelník i hrstka lidí, že je jedna mše svatá. Sloužil jsem poprvé v životě votivní *Pro pace* ve fialové barvě. Podivil se i německý učitel, kaplanův spolužák Plail, když jsem do jeho třídy přišel já vyučovat. A německé děti tleskaly radostí, vidouce starého známého.

Po městě budou říkati, že kaplan ujel, budou mu zazlívati, že neměl proč, vždyť proč, vždyť by mu Češi neublížili – ale želet ho nebudou. Nepřirostl jim k srdci. Vskutku, již tak říkají a ptají se mě. A tvrdí, že i oni se rozrušili tou v dějinách neslýchaně neomalenou řečí Hitlerovou.

Ve středu 14. září.

Uplynul rok od smrti prezidenta Osvoboditele.⁸ Na úředních budovách i na děkanství, vyvěsili černé prapory. Rozhlas vysílal již od neděle přednášky a básně příhodné k tomuto dni. Příhodné jen v jistém smyslu, mě jenom nudily.

Ráno říkají, že kryty jsou plny vojska jako v květnu. K deváté hodině letí zpráva, že záložníci, kterým je přes třicet let, jsou povoláni do zbraně. Lidé říkají hned: mobilizace. Matky běží do školy pro děti, aby se tatínek s nimi ještě rozloučil. Na náměstí lidé v hloučcích, už přijíždějí oba Václavíkovy autobusy a odvázejí první: jeden jede do Kralovic, druhý do Dolní Bělé, kde záložníky obléknou. Tu přiběhne nevěsta, zda bych ji honem neoddal. Bojí se, že jí ženich co nejdříve narukuje. V neděli měli třetí ohlášky, teď za půl hodiny přišli. Bez parády, hned po svatě zpovědi jsem je oddal. Ženich pracoval ještě ráno u Hodovíze, kde stavějí kasárny. Jiná vdavekchtivá také přiběhla honem na protokol.

Pak jsem šel mezi lidi. Vlastně oddavkami jsem se s některými loučil. Prvního záložníka jsem potkal v kostele. Snad tam nepřicházel celý rok, ani sňatek v kostele neměl, ale je to člověk dobrého srdce, pan listovní, synáčka si nesl v náručí, Drahuška cupala za ním s maminkou. A měl plné oči – byl více Němcem. Loučili jsme se srdečně, ujistil jsem ho modlitbou za narukované. Na městě byly jiné scény. Mladí tatínkové s dětmi, manželkami i rodiči, svo-

8 Tomáš Garrigue Masaryk (7. 3. 1850 – 14. 9. 1937). Původně vysokoškolský profesor. Od roku 1914 v emigraci, spolu s Milanem Rastislavem Štefáníkem a Dr. Edvardem Benešem se podílel na vytvoření československého zahraničního odboje a jeho vojenských jednotek, legií. Od 21. 12. 1918 prezident republiky, abdikoval 14. 12. 1935. Nazýván „prezidentem Osvoboditelem“.

bodní hoši, obyčejně jen s aktovkou – všichni tak dobří a srdeční, bez nejmenšího strachu, odhodlanost jim svítí z očí. Jsou potěšeni, že se s nimi loučíme, snad je těší i přípověď modliteb v jejich kostele, kde byli křtěni, oddávání a kde pokřtěny i jejich děti. Aspoň mi řekl závodní pan Liška, že je jistě těší, že se též já s nimi loučím. A přejeme jim štěstí a šťastný návrat do osvobozené vlasti. Osvobozené od upírů. Každý hubuje na Hitlera pro jeho řeč.

A my si sprádáme plány: Prozřetelnost Boží, která k pokoření velikých používá malé, vyvolila si snad malé Československo, aby porazilo zpupného Hitlera. Opakuje se biblický zápas Davida s Goliášem. Není nejmenší pochyby, že československý David zvítězí. A všichni Němci, osvobození z nacistického jha, budou nám děkovat. S nimi pak celý svět, který Hitler ve své řeči tak pohaněl. Rakousko se zase osvobodí, Německo se rozpadne na samostatné státy, v Prusku vypukne bolševismus.

Vítr přehání mračna a černé prapory bijí o žerdě. Hlouček lidí rokuje o tom, jak Němci řádili – naši Němci, hlavně ordneři. A tu přijíždí auto od Kuchova⁹, obalené krabicemi i peřinami, plné lidí. Zastavují je. Odpovídají, že prchají ze Žlutic. Jedou dál. Autobus od dráhy. Přijel jak obyčejně o půl desáté. „Podívejte se, vaše Mařka přijela!“ – A starý tatík běží naproti dceři, která přijela z Chebu, vezouc si jen balík s prádlem. Manžel finančník zůstal na místě, ale ohroženou domácnost rozpustil. Podobně učinil nečtinský poštovník. Své malé děti poslal k dědečkovi do Manětína. Dojem při pohledu na první auto s uprchlíky je mocný. Někdo povídá: „To je všechno, co jim zbylo.“ – Jiný: „A někdy se musí spokojit, vyvázne-li holým životem.“

Dnes mělo se na radnici projednat konkurenční řízení na opravu děkanství, neboť celá budova, nanejvýš střecha, velmi schází. Jsou tu starostové z obcí, ale z Kralovic hlásí telefon, že se jednání odkládá.

Jedenáct hodin: poslední záložníci odjíždějí. Pochvalujeme jejich výtečnou náladu a klid i pořádek. Tolik nám imponují. Mávají, všichni jim máváme – a já jsem vzadu, kde mě pozůstalí neviděli, za autobusem žehnal, dělaje kříž.

9 Pomístní název západní části Manětína.

Ve čtvrtek 15. září.

Po mši svaté se modlíme za Boží požehnání vlasti a ochranu všech, které zavolala pod své prapory. Ve městě je skoro všední klid. Zedníci dodělávají na soudní budově fasádu. Píšu do Prahy Jelínkovi, aby letos nejezdil vymalovat náš kostel. Bylo ujednáno, že přijde ten týden. Leč je obava, že v polovině díla budou povoláni i malíři a kdož ví, jak dlouho by stálo pak lešení v kostele a strašily stěny oškrabané a nedodělané. A pak není dnes jisté, budu-li moci vypláceti, jelikož peníze na vymalování jsou uloženy v záložnách.

Listonoš přinesl kaplanovi pozvání od jeho kolegy, P. Schickera z Lukové, na kněžskou schůzi do Žlutic, která se tam dnes koná. Kaplan Heisinger tam už nepůjde, ač mu dobrý P. Schicker celou cestu pěkně obšírně popsal.

Po včerejším vzrušení dostává se nám milého překvapení. Do zbraně povolání naši občané slouží v našem kraji. Někteří jsou v krytech u Ovčina, na skok se přišli ukázat domů ve vojenském, a doma jim strojí oběd. Dozrávají švestky, a těch se urodilo letos hodně, ač jiné ovoce skoro žádné – i k nám přišly ženy pro švestky, aby měli vojákové švestkové knedlíky. A my jsme do armády zamilováni. Dáváme dobrou odpověď Hitlerovi. O situaci se mluví porůznu: Já jsem mezi těmi, kteří tvrdí, že k válce dojde a my že ji vyhraje. Nikdo se neleká přesily, sedm na jednoho, to není mnoho. Je však dost lidí, kteří říkají, že válka nebude: Hitler si to rozmyslí, pustit se do boje proti celému světu, to by měl patnáct nepřátel na sebe jednoho. Ale jak může couvnout po své paličské řeči?

V pátek 16. září.

Svatá Lidmilo, budiž ochránkyní národu svému jako dřív i nyní! Jak nám je blízko dnes, ve svůj svátek, mučednická pramáti našeho národa! Kola dějin se roztočila. Rozhlas vysílá zprávy československé tiskové kanceláře ve dne vždy za dvě hodiny, večer každou hodinu: Henlein¹⁰ utekl za hranice a nechal své voliče na holičkách. Takové jednání mě dopaluje. Vůdce má být i v čele lidu, a ne v bezpečí. Zase dochází na má slova z květnového kázání, jak

10 Konrád Henlein (6. 5. 1898 – 10. 5. 1945). Sudetoněmecký politik. V roce 1933 spoluzaložil Sudetendeutsche Heimatsfront, která se v roce 1935 přeměnila na Sudetendeutsche Partei. Stál v jejím čele. Aktivně spolupracoval s nacistickým Německem na odtržení tzv. Sudet od ČSR. Po Mnichovské dohodě vedoucí říšské župy Sudety.

jiným vůdcem je Kristus, jenž život svůj dal za ovečky své (pro to kázání jsem upadl v nemilost u některých německých posluchačů, kteří tomu nerozuměli a vykládali si to jen politicky). Z Říše vyzval Henlein Němce k neposlušnosti a ozbrojenému odporu. To je snadné, být hrdinou. Kdybych byl Hitlerem, dal bych ho zavřít.

Ve škole mě vyrušili ve vyučování. Milé vyrušení: Vojáček – tatínek – si zaskočil, byv poslán do města, do školy podívat se na synka. Měl i helmu a klučkoví ji nasadil. A pusou a vzkaz domů, aby odpoledne po škole přišel s mamičkou ke krytu u Lipí. Cestou na Hvozď dívám se, jak u každého krytu vojáci. A vždycky aspoň jeden má přílbu – a ta se mi tak líbí. Zdravím je a srdečně odpovídají. Cestou zpět potkávám celé auto nákladní plné vojáků. Jedou k Manětínu a zpívají a též vesele opětují pozdrav.

Dostal jsem lístek od pana hraběte Kerssenbrocka¹¹ z Klatov. Omlouvá se, že nepřijel ve středu na fundální rekviem za svou matku. Pro nepříznivé zprávy se vrátil z polou cesty z Plzně. Přijede na jinou fundální 15. října.

V sobotu 17. září.

Dnes dostalo mé nadšení sprchu. Byl jsem v kanceláři. Jako všude, i tam se mluví o situaci. Pan ředitel má střízlivé a rozumné názory, to vím již dávno. Ale dnešní jsem přijímal a uznával velmi nerad. Na mé, že „nemáme ani dostatečného slovíčka v našich slovnících pro to, jak rozdrtíme Hitlera,“ povídá, že musíme úplně důvěřovat vládě a panu prezidentu. Tam mají rozhled i rozum: uznají-li, že se můžeme pustit do války, dáme se do ní, uznají-li, že nemáme snad ani 30 % vyhlídky na úspěch, nač se dát zničit a vytlouci? Dějiny národů jsou jako pohyb kola, které se nikdy nezastaví – nahoru – dolů – a marně se vzpíráš. Byli jsme již tolikrát dole, a zase jsme zvedli. A ani Hitler nezůstane pořád nahoře. – A co spojenci? Rozumí našim problémům? Což řeknou-li: dobře, Němci chtějí k Říši, tak je odřízneme od republiky a dáme k Německu, co na tom? A řeknou-li: Jestli chce celé Československo, ať je má, co můžeme dělat? Lépe v porobě pracovat pro lepší budoucnost národa, nežli v zoufalém a beznadějném boji se dát vyběít.

¹¹ Kliment Korf Schmiessig Kerssenbrock, syn Terezie Kerssenbrockové, rozené Lažanské z Bukové z manětínského rodu.

Jak tvrdě a přece tak logicky správně zněla ta slova. Skutečnost a ideál tak často se srazí. Jen nerad jsem mu dal za pravdu těše se tím, že ta skutečnost dnes zde není. Ale ta sprcha mě chladila celý den. Ne, ne – taková skutečnost nemůže, nesmí nastati!

Něco jinšího jsme však slyšeli ráno. „Víte, že dnes našli u našich *henleinů*¹² skladiště zbraní?“ – A pak jmenovali, ale s nejistotou, kde: Viděli četníka, jak nesl celou bedničku granátů. První osoba, jež mi to řekla, byla velice polekaná. „Jen považte: v našem městě, až tady! Co to chystali na nás!“ – Řekl jsem jí: „Zaplať Pán Bůh, že začali čistit a hnízdo vybrali.“ Už dříve bylo lidem podezřelé, proč stojí v noci auto před domy *henleinů*, co tam asi skládají. Jen aby teď prohledali všude všechno důkladně a vyvodili z toho konečně i důsledky! Tyhle věčné rejdy *henleinů*, jejich schůzky a stranění se i kostela, to dopaluje. Odpoledne věděli již i v Hrádku o granátech, které našim Němcům zabavili. Ale jedno je divné: pročpak nesebrali tedy i přechovatele? A pak, viděli jen četníka, jak něco nesl. Kdybych se ho mohl na to zeptat!

V neděli 18. září.

Chodím teď obvykle pozdě spat, neboť posloucháme rozhlasové zprávy ve 22 hodin a potom Moskvu. Víme ovšem, že přehání zrovna tak, jako Lipsko, ale od ní to přijímáme rádi: řeže do těch, kteří jsou tak vášnivě proti nám. V sobotu večer studuji ještě kázání – pro dnešek jsem si je složil o výzbroji z arzenálu Božího, která nikomu neublíží, ale každému prospěje. Je to 1.) pokorná důvěra v Boha, 2.) klidná mysl a 3.) láska k bližnímu – byť by dny našeho života byly sečteny dřív, než jsme se nadáli, musíme předstoupiti před soudnou stolicí Boží se srdcem v dnešní těžké době opravdu bohatým láskou. Těšil jsem se včera, že dnes ráno si pospím trochu déle, jako obvykle v neděli, kdy se slouží ranní až v 8 hodin. A tu máš: O půl šesté burcuje listonoš a volá mě na poštu k telefonu. Běžím hned. Cestou volá na mě paní Křížková: „Snad nemusíte také Vy na vojnu? V noci zase volali!“ – Povolávají totiž i v noci. Na poště je již i pan poštovník a vůbec u nás telefon hlídají celou noc. Hádal jsem dobře, proč mě volali. Z Kralovic se hlásil pan lékárník MgPh. Parma: Pana administrátora Vinše zavolali v noci na vojnu na Moravu, nezastal-li bych zatím Křečov. – „Pro dnešek již nemohu, ale příští neděle milerád.“

12 Dobový výraz pro sudetské Němce sympatizující s hitlerovským Německem.

V 7 hodin rukovali zase někteří. Šli nadšeně a Chlupsův tatík řekl pak ženě: „A já půjdu třeba taky!“ A byl by šel hned za synem. V kostele jsem tedy hlásil, že příští neděli druhá zde sloužena nebude.

Odpoledne mě napadlo napsat psaní na rozloučenou příbuzným do rodiště.¹³ Často na ně vzpomínám, jsou tak blízko na hranici – v Úpici. Píšu jako vždy s humorem, a pak: „Jak se asi změní svět, až Vám budu zase psát.“ A zastesklo se mi po nich. Pro případ potřeby jsem je pozval sem, ač jsem je upozornil, že takový útěk by znamenal jako z bláta do louže. I z Manětína se několik lidí již stěhuje nebo vystěhovalo – obyčejně manželky a děti úředníků, a to k svým příbuzným. Jiní se hrozí té myšlenky, kam utéci. Z děkanství se stěhovat nebudeme. Někde se zásobí lidí potravinami, co bychom se zásobili my? Na faře by stejně nic neobstálo.

Minulý týden mi psal kaplan, že se chce do dneška vrátit. Měl dnes zastupovat nechtinského pana faráře, který chtěl jet na nějaký náboženský sjezd. Leč již psal, že pro nejisté poměry nepojede nikam. Kaplan se omlouvá, že profesor náboženství naléhal na rodiče, aby pro něj poslali, píše 13. t. m.: „Poměry u nás jsou příšerné (*entsetzlich*)“ – a poznamenává ke konci, že tak dobrého představeného již nikdy nebude mít. 14. září psal, že přijede ve čtvrtek večer. Čekali jsme – a on tu dosud není. Na tom lístku píše: „Můj bratr byl zcela unešen Vaší laskavou ochotou v úterý ráno.“ To poznamenávám proto, že naši Němci křičí do světa, jak je my Čechové pronásledujeme.

V pondělí 19. září.

Ráno v 9 hodin o přestávce ptal se mě pan ředitel školy, slyšel-li jsem, že Anglie a Francie ustoupily před Hitlerem a přistupují na jeho nároky. Nechce tomu věřit – vždyť by to byla bezcharakternost úžasná a Francie, Francie přece svou čest nezahodí. O Anglii jsme tak přesvědčeni nebyli ani on, ani já, ale o Francii oba. To bude jen povídačka. Ale jak pokazí náladu!

V 10 hodin mám výkrop nemluvněte. Cestou zpátky setkávám se se sousedkou paní Baumgartlovou a ta rovněž tvrdí, že to slyšela v 7 hodin v rozhlasu. Já mám v 7 hodin mši svatou a rozhlas tedy neposlouchám: Prý dostane Němec celé německé území našich Čech. Před námi jdou tři němečtí

13 Jedná se o Úpici nedaleko Trutnova a Červeného Kostelce.

učitelé: nečtinský, březínský a lukovský. Snad byli na úřadě žádat, aby jim nebyly odňaty lovecké pušky? V sobotu totiž musel každý na okrese své zbraně odevzdat na četnické stanici. Znáám se dobře s březínským, neboť vloni vyučoval v Manětíně, nečtinský chodíval k nám do kostela i k svatým svátostem – zdravím je, a zdá se mi, že jsou v rozpacích. Snad již nejasají?

Před záložnou domlouvá náš starý pan doktor¹⁴ pokladníkovi, aby mu zabezpečil výplatu vkladu, kdyby musel také utíkat. – „Máte ji zabezpečenou, ale nebojte se, utíkat nebudeme, protože nebude válka: dají to Hitlerovi dobrovolně.“ – Div jsem ho neprobodl očima, jak jsem se dopálil. Tak přece něco na tom je?

Již jsem se nemohl zbavit pochybností. Vzpomněl jsem si, že nedávno hlásil německý rozhlas výrok nějakého francouzského žurnalisty: „Všecky pohraniční mezníky Československa nestojí za slzy jediného francouzského sirotka.“ – Ale Francie přece tolik nás ujišťovala, vždyť jsme její životní zájem, s námi padá i ona! Ne, nálada je pryč. V 11 hodin jdu vyučovat 2. a 3. třídu, mezi maličkými aspoň na tu hodinu zapomenu. A protože je tak krásně, jdeme odpoledne všichni do prajtenštejnských lesů na houby. Ještě rostou, byť ne tak hojně jako před čtrnácti dny. Ale v tichém lese dopadá znova zlá nálada. Vytáhl jsem si růženec a modlil se jej. Rozjímaje ta věčně krásná tajemství z vyšších světů, trochu jsem zapomněl. Setkáváme se se známými ze Závodí¹⁵. Shrabují *koráby*. Vědí ještě víc: V pátek bude Hitler v Manětíně! Ani je netěší práce: kdož ví, pro koho pracujeme! – Z večerního rozhlasu trochu se uklidňujeme: Prý to tak nemyslili ve Francii, ani v Londýně. Ale důvěra ve spojence je pryč.

V úterý 20. září.

Dnes jsem dostal psaní z Úpice. „Tady vše je připraveno na útěk, také děti jsem všemožně nachystala. Mají už oba masky a doufám, že je Bůh nějak uchrání, i když já tu nebudu. Příslib naší paní doktorky, že je v nejhorším pádu vezme s sebou autem, jaksi mě uklidnil. U vás snad bude stejně jako zde.“ A její děti připsaly: Zoruška, která již třetí rok dojíždí do Trutnova na gymnázium (české): „Chodí nás tu málo do školy. Všichni mají asi strach. Já se

14 S největší pravděpodobností se jedná o známého manětínského lékaře a ochotníka MUDr. Františka Blechu, o kterém děkan Wonka napsal dvě kratší studie.

15 Pomístní název části Manětína.

nebojím.“ A malý Radko, osmiletý: „Strýčku, mám plynovou masku a vypadám v tom hrozně“ a vedle namaloval, jak vypadá.

Takový dopis a myšlenka na děti, nejen na ty dvě, ale vůbec všechny v naší vlasti, že jsou ohrožené, dodává až vášnivou odvahu. Myslím na jehňátka své farní osady a vím: ublížit jim nepřítel, pak se neznám. Jaképak vyjednávání v Berchtesgadenu, když naše spravedlivá věc je tak jasná: vždyť my nic od nikoho nechceme, tak ať nám dají pokoj! A nechtějí-li dát pokoj, tak si ho dovedeme zjednat i uhájit.

Ve středu 21. září.

Výroční trh v Manětíně. Tentokrát se nesplnila pranostika, že o našem jarmarcu přší. I kramářů se sjelo dost, víc, než jsme na nynější poměry čekali. Ale návštěvníků bylo málo, skoro žádný Němec nepřišel.

Nade vším vznáší se však dusná nálada. Prodají nás? – V neděli večer jsem v 8 hodin zachytil italský rozhlas. Prý po řeči Mussoliniho¹⁶ bylo všem Italům zřejmé: Dneškem přestávají hranice Československa a celé Československo v dnešním smyslu existovat. Italský rozhlas má ještě překroucenější zprávy než německý. Ostatně kolikpak *Talijánů* vůbec ví, že nějaké Československo existuje?

Náš pan ředitel školy¹⁷ je báječný muž – zpívá tuze pěkně o situaci a nevěří v zradu. „Ale ti sobečtí lordi, pane řediteli?“ – „Lordi? Vždyť to jsou dědkové! Dát jim bačkory a fajfku do huby!“ – To se ovšem řekne snadno.

Večer zavírám kostel před sedmou, abych nezmeškal večerní zprávy – a jenom chci-li se cvičiti v odříkání, zůstávám právě v té chvíli v kostele. K modlitbám přidávám Zdrávas ke Královně míru a odcházeje zazpívám jí: Tvoje svatá mocná dlaň republiku naši braň!

Dnes jsem nechtěl zprávy zmeškati, protože celý den rozhlas upozorňoval na ohromnou vážnost situace. Ve dvě hodiny v noci přišli anglický¹⁸

16 Benito Mussolini (29. 7. 1883 – 25. 4. 1945). Původním povoláním učitel, redaktor socialistického listu. Po roce 1919 tvůrce italské fašistické strany a její Duce (vůdce). Od třicátých let Hitlerův spojenec. Zastřelen italskými partyzány.

17 Vladimír Dostál.

18 Basil Cochrane Newton (1889 – 1965). Od roku 1937 britský vyslanec v Praze.

a francouzský¹⁹ vyslanec v Praze na pana prezidenta a znova žádali přijetí londýnských návrhů: vydat německé kraje. Pospíchají s tím, aby pan Chamberlain²⁰ s tím mohl předstoupit před Hitlera v Godesberku²¹. A asi se diví, že váháme na to přistoupit. Vůbec už několikrát jsem řekl: Kdyby Anglie i Francie byly v naší kůži, už by strachy – řekněme: umřely.

V sedm hodin v rozhlase přestávkový signál: Zprávy ČTK – a zas signál a zas a opět. Je již čtvrt na osm a pořád ty akordy z „Vyšehradu“.²² – Co se to děje? Nemají to ještě sesumírované? Anebo ohlásí, že se podrobili?

Splnilo se to poslední. Těžko to povídal hlasatel, a ještě tíže se nám poslouchalo, že „vláda československá přijímá návrhy, které daly společně Anglie s Francií Československu na vyřízení sporu s Německem: odstoupení německých okresů Říši německé a vystoupení Československa ze spojenecké povinnosti k Francii a Rusku.“ Tak odůvodňoval tuto hroznou zprávu a nakonec, snad pro útěchu, dodal velmi ubohé: My nedáme zahynout nám ni budoucím. –

A to je pěkné! A nakonec to ubohé „My“! Kdopak se tedy vzdává? Rozčilen, dopálen nevěděl jsem v první chvíli, na koho svolat všechny hromy, nejspíš na Francii. Pak ohlásili, že promluví ministr propagandy dr. Vavrečka.²³ To je docela novopečení ministr – a také jde s křížkem po funuse. I jeho řeč zní jako *marcia funebre* (smuteční pochod). Naštěstí přišla k nám návštěva: pan Sýkora z Prahy. Přišel již po zprávě, ale uslyšel ji od nás; velmi se zarazil. Po chvíli pouštíme rádio znova. Nějaká hudba, ale jakoby to těm muzikantům dnes ani nešlo. Ještě méně bylo chuti muziku dnes poslouchat. I sousedé pp. Novákovi přišli a hovoříme o katastrofě. Přinesl jsem německou propagační mapku Československa z konce roku 1918, kde anglicky a německy vysvět-

19 Eugene Leopold de Lacroix (1878 – ?). Od roku 1936 francouzský vyslanec v Praze, po přijetí Mnichovské dohody rezignoval na svoji funkci.

20 Arthur Neville Chamberlain (18. 3. 1869 – 9. 11. 1940). Britský konzervativní politik, ministr financí. Od května 1937 předseda britské vlády až do května 1940, kdy podal demisi. Jeho nástupcem se stal Winston Churchill.

21 Správně má být Bad Godesbergu.

22 První tóny ze symfonické básně Vyšehrad Bedřicha Smetany oznamovaly předěl ve vysílání pražského rozhlasu.

23 Správně Vavrečka. Dr. Hugo Vavrečka (22. 2. 1880 – 9. 8. 1952). 16. – 22. 9. 1938 ministr propagandy, 22. 9. – 1. 12. 1938 ministr bez portfeje. Autor knihy František Lelíček ve službách Sherlocka Holmese, která byla zfilmována v hlavní roli s Vlastou Burianem v roce 1932. Strýc pozdějšího prezidenta Václava Havla.

lovali Wilsonovi,²⁴ kolik s Čechy nespokojených národů bude bydlet v nové republice. Teď jsme se dívali poprvé na nové hranice. Chytil jsem rozhlas, nebylo nic, až pojednou něco německého: V Praze se demonstruje, zástupy lidí zpívají národní hymnu, generál Syrový²⁵ táhne s armádou – zdá se mi, že jsem zaslechl: „po pražském mostě“ – a v hluku a povídání jsem přeslechl další. Nebyla vlastně chuť poslouchat dál. Co může rozhlas říci, než že je konec? Ještě bolševický rozhlas. Praví, že západní mocnosti, „spojenci“, nutí Prahu k sebevraždě. To je pravda. Dnes rok pochovávali prvního prezidenta.²⁶ U hrobu mu zpívali: Oral jsem oral, ale málo, kolečko se mi polámalo...

Ve čtvrtek 22. září.

Včera bylo půl dvanácté, když jsem šel spat, ale nespál dlouho. Rozrušení mi nedalo. Vzpomínal jsem na nešťastnou katastrofu – je to opravdu vynucená sebevražda. Ani vzpomínky na Týnici²⁷ nevrátily klid. Spíše jsem dával za pravdu básníku F. Xav. Dvořákovi,²⁸ jehož oslavnou básničku na Paládium Čech jsem si vystříhl z Lidových listů²⁹ 7. září: „V něm buď pozdravena, naše Paní, dnes u nohou ti prostřen národ celý, Bolestná co Matka svého lidu žes, klín svůj strouc mu jako Spasiteli.“ Poutnice jedna, jež se od nás oslav zúčastnila, vyprávěla, jak na Vyšehradě kazatel pravil: „Maria, co se to s námi jen děje dnes?“

Ba děje! Ničemní bídáci ze strachu před Hitlerem ruší s námi uzavřenou smlouvu a obětují nás. Dobře si stěžoval do nich jeden vysoký pán v Praze, když mi 29. července říkal: „Podívej se, jak pansky s námi jednají: Pošlou

24 Thomas Woodrow Wilson (28. 12. 1856 – 3. 2. 1924). 1913 – 1921 28. prezident USA.

25 Armádní generál Jan Syrový (24. 1. 1888 – 1970). Za I. světové války člen československých legií v Rusku. V Bitvě u Zborova přišel o pravé oko a nosil pak přes ně černou pásku. Proto byl zvláště v zářijových dnech roku 1938 přirovnáván k Janu Žižkovi. 22. 9. – 30. 11. 1938 předseda československé vlády.

26 T. G. Masaryk.

27 Mariánská Týnice.

28 F. X. Dvořák (1858 – 1939). Katolický básník, jeden z představitelů Katolické moderny přelomu 19. a 20. století.

29 Lidové listy, od roku 1922 ústřední deník Československé strany lidové. Byl vydáván v Českomoravské akciové tiskárně.

k nám Runcimana³⁰ a ani se nás neptali, chceme-li jej. Neřekli nic našim vyslancům: ani Osuskému³¹ ani Masarykovi³².“ – Pak čím jsme jim vlastně byli? Vazalem nebo psem, který měl štěkat na Německo, a když žádal zaručené ochrany gentlemanů a rytířů Francie, poručili mu: spáchej sebevraždu! Vztek přímo zoufalý na ty ničemy nedal spát. A co naše hranice? Co chvíli hlásí rozhlas, kterak Henleinovy tlupy „Freikorps“³³ přepadávají naše celnice a vraždí. A naši se nesmí bránit, ministr vnitra jim to zakázal. Ten pán v Praze mi říkal, že se může stát osudovou chybou, nechají-li v křesle Hodžu a Černého.³⁴ Ale já jim přece budu důvěřovat, mají přehled.

Ted' tedy vyklidíme německé kraje, kudy půjde nová hranice? První starost: Což zabere-li i opevnění kolem Manětína? Pak je i Manětín v Říši, jak o tom mluvili sousedé už dříve. Jak to bude smutné, až všude vyvěsí prapory s lomeným křížem a až naše armáda bude Němcům vydávat zbraně. Na *škarpě* bude stát německý důstojník a před ním v řadě odevzdaná československá děla a naši důstojníci beze zbraně budou kontrolovat, jak každý československý voják odvádí pušku... Naše láska! Naše pýcha, naše armádo! Ne, dokud ty stojíš, republika nezhyne! Dokud má jeden český voják pušku v ruce, nezoufám!

Hned ráno se jdu podívat k radnici, má-li ještě český voják pušku v ruce. Má. A helmu na hlavě, a druhý a třetí.

Po mši svaté přidáváme vzývání: Oroduj za nás, svatý Václave! Abychom hodni učinění byli zaslíbení Kristových. Jdu se podívat na město. Nerad bych potkal Němce. Lidé zase v hloučcích, někde si ukazují noviny. Slečna K. přichází zhurta: Ať se už víckrát nemodlíte německy! Vždyť tohle je horší než Bílá Hora! – „Ještě stojí naše armáda!“ těším ji.

30 Lord Walter Runciman (19. 11. 1870 – 14. 11. 1949). Od začátku srpna do poloviny září 1938 působil v Československu v čele zprostředkovatelské mise mezi čs. vládou a sudetskými Němci. Navrhl odstoupení tzv. Sudet ve prospěch nacistického Německa.

31 Štefan Osuský (31. 3. 1889 – 14. 2. 1974). Československý diplomat. 1918 – 1920 vyslanec ve Velké Británii, 1920 – 1939 vyslanec ve Francii, následně účastník zahraničního odboje, člen tzv. protibenešovského křídla.

32 Jan Masaryk (14. 9. 1886 – 10. 3. 1948). Syn prezidenta T. G. Masaryka. Československý diplomat, 1925 – 1938 vyslanec ve Velké Británii, následně účastník zahraničního odboje a ministr zahraničí.

33 Ozbrojené oddíly Sudetoněmecké strany, které vznikly v polovině září 1938 na území Německa z uprchlých německých občanů čs. národnosti. Vyvolávaly násilná střetnutí v pohraničí.

34 Jan Černý (4. 3. 1874 – 10. 4. 1959). 1920 – 1921 předseda čs. vlády, dlouholetý ministr vnitra.

V 9 hodin přichází paní B. „Ještě není konec! V Praze bude revoluce a diktatura. Generál Syrový stojí v čele vlastenců.“ – Vzpomínám na včerejší rozhlas a znova zapínám. (Slečna hospodyně jej pustila již ráno a velice ji dojalo, že začali s chorálem k sv. Václavu. Já ještě dopálen na to včerejší hloupé „My“. Teď ho volají, dříve o něm nevěděli! Včera po Jobově zprávě slečna nahore v pokojíku plakala. Cítili jsme tam spolu, jak bolí dýka vražená nám zbabělými spojenci do zad. Až večerní návštěva nás na jiné myšlenky přivedla). Posloucháme rozhlas. Ne, dnes to není chabá muzika, ani fňukání včerejška – básně k sv. Václavu, studentka přednáší Dykovu³⁵ Zem mluví! Tak ohnivě, až to rve srdce, ne, nezhyne! Nedáme se! Stále se opakuje volání ke klidu, každý na své místo, všechny obranné organizace nastoupit: Sokol,³⁶ D. T. j.,³⁷ Orel³⁸ – odpoledne promluví generál Syrový, který bude stát v čele nové vlády³⁹. Projevy význačných osobností se střídají. O polednách mluví, káže františkán Dr. P. Urban: vyznařujte ten velký klid založený v důvěře v Boha. – Jiní: Šetřte si nervy! A zprávy ČTK hlásí demonstrace všude důstojné a klidné. Lid volá „Chraňte hranice!“ a rozhlas napomíná k rozvážnosti: „Na hranicích číhá nepřítel na příležitost, aby se na nás vrhl. Nezavdávajte mu ji!“

Odpoledne jdeme s tatínkem na Chlumskou horu.⁴⁰ Vlastně jsme chtěli vystoupit až k Černému kameni, ale přes veškerou nádheru podzimu leží těžký vzduch nad krajem. Úplně ticho všude, ani na polích nepracují – a v tom tichu jak když za vlasy tahá. Za kapličkou ještě kousek, kde cesta již nestoupá, usedáme na poražený kmen a díváme se do kraje – kudy půjde hranice?

35 Viktor Dyk (31. 12. 1877 – 14. 5. 1931). Významný český básník, dramatik, prozaik a novinář. Jeden z čelných představitelů tzv. anarchistických buřičů. Patřil mezi odpůrce T. G. Masaryka a Edvarda Beneše.

36 Sokol, tělovýchovná organizace, oficiálně byla založena 16. 2. 1862 na ustavující valné hromadě. Starostou byl zvolen Jindřich Fügner, místostarostou a náčelníkem Miroslav Tyrš. Sokol byl založen jako tělovýchovná organizace. Hlavním heslem se stalo „Tužme se!“

37 Dělnická tělovýchovná jednota, tělovýchovná organizace sociálně demokratické strany. V roce 1897 vystoupili sociální demokraté ze Sokola a 22. 8. 1897 založili první Dělnickou tělocvičnou jednotu. Prvním starostou byl zvolen František Hummelhans.

38 Orel, křesťansko-sociální tělovýchovná organizace s úzkou vazbou na Československou stranu lidovou. První organizace byla založena v Praze 14. 3. 1896 při Jednotě katolických tovaryšů. Prvním předsedou byl zvolen vyšehradský kanovník ThDr. Josef Burian. První organizace na Moravě byla založena 5. 7. 1902 v Líšni u Brna při Katolické jednotě sv. Josefa. Iniciátorem byl místní farář Metod Hošek.

39 Vláda byla jmenována dne 22. 9. 1938 v čele s dosavadním náčelníkem generálního štábu, arm. gen. Janem Syrovým jako tzv. úřednická vláda. Ministrem zahraničí zůstal Dr. Kamil Krofta.

40 O Chlumské hoře napsal František Wonka zvláštní práci, Eseje o kráse Chlumské hory, která byla na pokračování otiskována v Manětínském zpravodaji od roku 2008.

A kreslím si ji za Ovčínem a za pásmem pevností. Ve čtyři hodiny jsme zase zpátky a slyšíme stručný, břitký projev⁴¹ armádního generála Syrového, jenž se stává hrdinou dne.

Pak přišel náš regenschori, bodrý pan Slovák. Jako v květnu, tak i dnes půjde hlídat, jenomže ne do Žlutic jako tehdy, nýbrž jen na poštu. Vezme si pušku a plášť a v šest hodin nastoupí. Dívá se vesele do budoucna: „Myslíte si, že jim to dáme? K čemu pak máme armádu a ty pevnosti? Ať to zkusí, vzít si je!“ a vypravuje, jak pevné jsou naše kryty, granát se odrazí od nich, aniž by je v nejmenším poškodil. „Musíme si je držet, dokud jsou naše. Kdybychom je vydali, pak by se těžko dobývaly zpět.“ A svým optimismem vrátil i mně znova náladu tak, že bych mu nejraději byl padl kolem krku. „Nedáme se a nic jim nevydáme!“ Vyprovodil jsem ho před dům a ještě venku si povídáme: „To ovšem znamená válku.“ – „První náraz bude strašný, ale vydržíme jej!“

K večeru jsem si šel k panu Václavíkovi objednat auto na neděli do Křečova. Nebyl doma a lidé kolem šoféra zpívali jinak. Šofér, že do Nečtin už jezdit nebude. Jiní, že jsme zničeni. Anglický a francouzský velkokapitál nás prodal velkokapitalistům německým. – „Jak chcete žít? Uřízli nám duchcovské doly, vzali lesy.“ – „Až uvidím, že naše armáda táhne sem od Nečtin, pak je amen!“ – „A dokud stojí armáda, není zle. A ta chrání dosud každou píď našich hranic.“ – Pana Václavíka jsem našel teprv o sedmé hodině. Slíbil auto, jestli bude v neděli doma. „Kdybych musel narukovat, pak ne.“

Zase přišel pan Sýkora. Rozhlas hlásí, že promluví pan prezident. Posloucháme. Zaznívají fanfáry z Libuše, i v malém našem pokojíku hlaholí tak slavnostně. A pak mluví milovaný pan prezident. Dr. Eduard Beneš: „Nebojte se o stát, ani o národ. Mám plány pro všechny případy. Buďte klidni a každý na svém místě. Šeřte si nervy, budete je všichni potřebovat v příštích dnech. Můj drahý národ český neskoná, on pekla hrůzy slavně překoná.“ Tím proctvím kněžny Libuše zakončil, načež zahlaholila státní hymna Kde domov můj a Nad Tatrou sa blýska. To nás nadchlo všechny. Pan Sýkora div nejásal: „Včera jsem byl smutný, dnes však ne. Na dnešek jsme spali špatně, dnes se vyspíme zase dobře!“ Ale ještě dlouho jsme byli vzhůru a poslouchali, jak rozhlas volal všechny na svá místa a posléze ohlásil i novou vládu,⁴² jejímž předsedou je legionář generál Syrový.

41 Dvě výzvy generála Syrového. Lidové noviny, ročník 46, č. 479, 23. 9. 1938 ráno, str. 2.

42 Prezident Beneš: Nebojme se! Lidové noviny, ročník 46, č. 479, 23. 9. 1938 ráno, str. 1.

V pátek 23. září.

Opravdu, dnes jsme se vyspali zase dobře. Měli jsme všude dobrou náladu: „Pane řediteli, myslím, že včera při neohrožené řeči pana prezidenta těm lordům vypadly ty fajky z huby! A Francie také asi kouká.“ – Do školy přicházejí vojáci – tatínkové z krytů – podívat se na děti. Manětínské záložníky poslali od Lipí i Ovčina trochu dál, k Plachtínu a až k Džbánu, zde máme vojáky ze Dražně, Kralovic, Plas. Jeden tatík mi povídá: „Máme zprávy, že válka se začne v sobotu večer. Jsme připraveni!“ – A má slzy v očích, když jeho syn odchází zpět do 2. ročníku.

Cestou na Hvozď vidím vojáky, jak kryty opevňují překážkami z ostnatého drátu. To jistě neznamená kapitulaci. Na chodbě hvozdecké školy vypravuje pan diakon, že včera navštívil známé vojáky u Plachtína (zajel k nim autem). Legionářský důstojník je prý tak zdrcen, že od středy nejl ani nemluví, vojáci prý plakali a pak řekli, že z krytů a od hranic neustoupí.

Vojáky přemístili prý též kvůli (spíš proti vůli) ženským, manželkám, které pořád k nim chodily a rády by poznaly tajemství krytů. Dolnobělskému panu faráři vyprávěl prý v Plzni kolega, že mu německý kaplan utekl. Náš kaplan Heisinger se také už nevrátí. Jeho rodiče mi psali, že zastává v Nejdku kaplana, jenž se pochroumal na motorce.

Máme zase dobrou náladu. Večer přichází zase pan Sýkora poslechnout si rozhlas. Posloucháme jen pražský, jen někdy si zapnu italský. Z Vídně vysílají už týden „česky“, prolhaně tendenční propagandu.⁴³ Jen se divím, co hloupých lidí mu i u nás věří. Nestrpím, aby u nás někdo poslouchal.

Je 22 hodin, zprávy ČTK, pak: „Prosíme posluchače, aby setrvali u přijímačů.“ Signál – a nový a nový zas, opakují výzvu – pak z desky hrají legionářský pochod, signál, začínají nový, náhle ustávají v něm – Je už čtvrt na dvanáct – Co to bude? Jistě něco velkého. Konečně: „Občané! Prezident republiky nařídil podle § 23 branného zákona mobilizaci československé branné moci ...“

43 Jednalo se o vysílačku Pravda vítězí – Pravda vítězí, která byla financována nacistickým Německem. Vysílala převážně česky i slovensky. Jedním z hlavních českých představitelů byl „vlajkař“ Vojtěch Musil, jedním z hlavních slovenských představitelů byl Ludovít Mutňanský. Vysílačka, která hlásala nacistickou propagandu, výrazně přispěla k rozporům mezi Čechy a Slováky v období tzv. II. republiky. Mutňanský za doby Slovenské republiky vydal o svém působení dvě publikace: Slovenská revolúcia na vlnách éteru. Bratislava: Nákladom vlastným, 1942; ...tu ríšsky vysílač Viedeň: Boj vo svetovom éteri o slovenskú pravdu a budúcnosť. Viedeň: Nákladom vlastným, 1939.

a pak dlouhé říkání, že branci do 40 let nejdéle šest hodin po vyvěšení vyhlášky mají narukovat.⁴⁴ Slovo „mobilizace“ byla jiskra. Ženské se daly do *mračku*, nejdřív jedna, ta nakazila druhou, pan Sýkora uklidňoval a pochvaloval si: dobře tak! – zvláště, když ke konci řekl hlasatel: „Nejsme již sami.“ – „Aha, karta se obrátila! Však se povídá, že má Syrový v Rusku mnoho přátel. Prý již včera v noci odletěl do Moskvy a hned, do rána, se vrátil. Postačí prý, vydržíme-li náraz dvě hodiny, pak už budou Rusové tu.“ – Nakonec volá rozhlas: „Ať žije svobodné Československo!“ – a my s panem Sýkorou: „Ať žije!“ – a dodávám: „a Bůh je chraň!“ – „Ano, a Bůh je chraň!“ opakuje pan Sýkora. Vyhlášku o mobilizaci vysílají pak slovensky, německy, maďarsky, rusínsky a polsky. Po českém zahráli hymny. Při tom jsem mimoděk vzpomněl, že ono „Bůh je chraň!“ znělo tak příliš podobně jako 11. března Schuschniggovo⁴⁵ poslední slovo v rozhlase vídeňském: „*Gott schütze Österreich!*“⁴⁶ ale nechal jsem si to pro sebe. Mobilizace měla jednu nemilou stránku. Pan Sýkora, jenž chtěl v Manětíně pobýt do neděle, rozhodl se, že se vrátí do Prahy ihned. „Kdož ví, jak později pojedou vlaky, měl jsem jet už dnes večer.“ – Tatík si opatrně zamlouval u slečny „Terez“, obchodnice, cukr a sůl a jako kupec mající zkušenost z mobilizace roku 1914 ji upozorňoval na nával kupců, kteří teď přijdou. Já si zapnul Milán a slyším něco jako o mobilizaci Německa, jak z Mnichova se valí hřmotně tanky a auta k východu, jak pochodují celé pluky a hlučí aeroplány. Teď to praskne. Je půlnoc, když se chystám spat. Jaká to bude asi noc? Snad za hodinu uslyšíme motory Göringových aeroplánů a výbuchy pum nad Plzní. Dnes se pomodlím vroucněji večerní modlitby.

V sobotu 24. září.

Nevzbudily mě ani eroplány, ani bomby. O půl šesté ráno leží hustá mlha nad celým krajem. Při stříelné modlitbě k sv. Josefu, patronu umírajících, vzpomínám, nebudou-li dnes umíratí již tisíce na bojišti. Pak se jdu podívat na *škarpu*, zda už vyvěsili mobilizační vyhlášky. Ano, již visí, česká a německá. A před soudem shluk lidí, vojáci, a z obou stran příježdějí auta. Do mlhy svítí jejich mdlé světlo, před soudem zastavují, vystupuje četník v přilbě, voják

44 Stav branné povinnosti vyhlášen. Lidové noviny, roč. 46, č. 483, str. 2.

45 Kurt von Schuschnigg (14. 12. 1897 – 18. 11. 1977). Rakouský právník. 1938 – 1938 kancléř, pod Hitlerovým nátlakem donucen podat demisi. Poté došlo k tzv. anšlusu Rakouska.

46 Řeč kancléře Schuschnigga na rozloučenou. A-Zet ranní, č. 60, 12. 3. 1938, str. 1.

a civilista, ježž ihned oba odvádějí. Známí mi vysvětlují, že svážejí henleinovce. – „I nečtinského faráře přivezli! Je také předákem u SdP (*Sudetendeutsche Partei*⁴⁷) – *führer!*“ Zám ho, ač ne jeho politiku, ale v duchu se divím a lituji ho. Jít tam? V této chvíli není radno. A zas přivázejí odněkud nějakého funkcionáře nyní již rozpuštěné strany, která nám všechno tohle spískala. Z Manětína sebrali Witopila (někdo mu načmáral na dům: *Der Tag ist gekommen!*) a mladého Kuschela, jak byl, v pantoflích. Rozrušuje to, jdu do kostela, za hodinu budu sloužit mši svatou u postranního oltáře. Je svátek Panny Marie de Mercedes. Zvláštní to krásné *omen*: naši vojáci rukují na mariánský svátek de Mercedes – na vykupování otroků. Pochodeň nebo doutnák byl podpálen Hitlerovou řečí na Jména Panny Marie, svátek na památku vítězství křesťanů nad Turky a osvobození Vídně. U nás den před tím skončeny jubilejní oslavy Paládia,⁴⁸ kdy se snažilo tolik Čechů dokázat balbínovské „Milá je Maria Čechům“ – teď dokáže Maria, že milí jsou Čechové Matce Páně. Přišlo více lidí a modlíme se za odvrácení války.

V osm hodin vyučuji v druhé měšťance. Téměř polovina dětí schází. Nepřišly skoro žádné venkovské a také dvě německá děvčata zůstala doma. Vyučuje se nevalně. Děti vzpomínají na dnešní noc. Již v noci někteří rukovali a po městě bylo prý velmi rušno. Už tři hodiny nešla elektrika. A když se ptám, kterým rukoval tatínek, zvedlo se tolik ruček. Již před delším časem vylepili velké plakáty v křiklavě výrazných barvách: Civilista vine k sobě děvčátko a zvedá ruku k přísaze, jež je vyjádřena v nápisu: „Vojáky v čas potřeby budeme všichni!“ Za nimi stojí mohutná silueta vojáka v helmě s napřaženou puškou a před nimi vlaje zvednutý prapor Československé republiky. Celá kompozice i ty ohnivé barvy vyjadřují dobře bouři naší doby – plakát se mi velice líbí. Dívám-li se ve škole na děti, v duchu si říkám nápis z plakátu. Druhou hodinu měly cvičení pro protiletectký poplach. V tom jsou dobře vycviče-

47 SdP – Sudetendeutsche Partei – Sudetoněmecká strana. Byla založena v roce 1933 pod názvem Sudetendeutsche Heimatfront. V roce 1935 byla přejmenována na SdP. Ve volbách 1935 získala 44 poslaneckých míst a stala se druhou nejsilnější stranou. Od roku 1933 byl v jejím čele Konrád Henlein. 16. 9. 1938 byla zakázána a její představitelé uprchli do Německa. Po Mnichovské dohodě byla 5. 11. 1938 formálně zlikvidována. Její členové přešli většinou do NSDAP.

48 Tzv. Manětínské Paládium, obrázek Panny Marie a Ježíška s černou hlavičkou na hedvábní, si přivezl manětínský farář Plešner s hrabětem Josefem Václavem Lažanským na počátku 18. století z Itálie. Obrázek byl původně na faře, která byla při ničivém požáru města 22. 9. 1715 zachráněna. Fara přitom byla v centru požáru. Od té doby je tento obrázek uctíván manětínskými věřícími a 22. 9. jsou k němu konány bohoslužby. Děkan Wonka o Paládiu napsal též jednu ze svých prací.

ny. Doma jsem je pozoroval, jak šly bez utíkáni, dítě za dítětem, po levé straně ulice do lesa „na Kukárně“. Pak už nevyučovali, až zase v pondělí.

Nemálo nás překvapil pražský studentík kvintán Jája. I jeho taťka rukoval a máti ho poslala do Manětína pro sestřičku. Jel hned v noci, sebere Dášu a kolo a hned zase pojedou zpět do Prahy. Za kabátem má smaltový praporek republiky, vypravuje nadšeně o čtvrtetních demonstracích, že Praha se války nebojí. Kolo potřebuje pro službu v CPO, (říkame cé /civilní/, pé /protiletectká/, ó /obrana/), v níž se studenti dobře uplatňují.

Servus! Šťastnou cestu, hned do Prahy s kolem a Dášou! Kdypak se tam dostanete! Poslední záložníci z vesnic pojedou s sebou v 11 hodin Loučím se s nimi. Říkají, že loučení bylo trochu bolestivé, ale jak přijdou mezi vojáky, přijdou na jiné myšlenky a budou válčit vesele: „My víme, zač jdeme do boje, Němci v Říši to nevědí. My jdeme hájit své, oni nám jdou naše brát. Proto nerukují s nadšením jako my.“ Loučím se tu s újezdskými, samí dobří lidé a přátelé.

Po obědě jdu do Hrádku učit na hraničářskou matiční školu.⁴⁹ Děti mi jdou naproti, i s panem učitelem mluvím. Ještě ho nevolali, ale čeká to každou chvíli. Dovídám se, že ráno přijeli četníci i pro hrádeckého starostu Grögra, byl prý u henleinovců funkcionářem. Mezi vyučováním vidíme vojenské auto, brzy se vrátilo. Po škole slyším: Volají druhého *henleina*, Jíchu. Pan Jícha mě dohonil, jel na kole. Nevěděl jsem, jede-li na vojnu či kam, a ze známosti se dal s ním do hovoru: „Byl jsem u *Bund der Landwirte*,⁵⁰ a když likvidoval, udělali mě jednatelům u *henleinů*. Za celý čas jsem nedostal žádný přípis do ruky, nevím, proč mě volají.“ Též já jsem nevěděl, proč – a pocítil celou tíhu přísné doby. Jícha je mladý vdovec, hospodář, táta dvou dětí, z nichž starší chodí druhý, mladší první rok do školy. Dnes ve škole nebyly, v německé škole v Manětíně se vůbec nevyučovalo. Ještě jsem ho těšil, že po výsledku ho propustí jako nečtinského pana faráře, který hned dopoledne se vrátil. „A co myslíte, bude válka?“ ptal se mě. – „Já nevím. Člověk nevidí dnes ani na den kupředu.“ – Pak sedl na kolo a jel k soudu a do žaláře.

49 Tato česká menšinová škola byla postavena nákladem Národní jednoty pošumavské v Plzni a slavnostně otevřena 28. září 1937. Zanikla v říjnu 1938 po připojení Sudet k Německu.

50 Bund der Landwirte, BdL, Svaz zemědělců. Německá agrární strana, která vznikla v Praze v lednu 1920, snažila se bojovat za německé nacionální požadavky v ČSR. Za I. republiky byl její člen Dr. Franz Spina ministrem v čs. vládách od roku 1926 do března 1938, kdy strana splynula s Henleinovou SdP.

V Manětíně na Vyšehradě se zase někdo stěhuje. Poněvadž mobilizovali i auta, nakládají nábytek na vůz. Co se jich už odstěhovalo do vnitrozemí, ke známým. U nás je však také již několik uprchlíků, rodiny s dětmi školáky. U Václavíků se ptám: „Pojedeme?“ – „Nepojedem, pan šéf musel na vojnu.“ – Před kostelem U Bílého lva⁵¹ je plná ulice lidí. A trouse se po náměstí. Každý má batoh, rýč a krumpáč. Co to? Jsou to zdejší lidé, jednoho se ptám, zda rukuje. „Ale na vojnu ne, vybrali nás, z města osmdesát, pak z každé vesnice, až i z Chlumu a Mezí: máme mít na dva dny jídlo, lopatu a motyku, budem dělat zákopy a opevňovat kryty. Každý bez odmlouvaní musí nastoupit, ale pracovat začneme až ráno v půl sedmé. Hleďte, máme na rukáv červenobílé pásy. Budeme dělat kolem Manětína, prý u Švendů⁵² nebo u Frantů⁵³.“ Vidíme, že jsou mezi nimi i páni – obchodník Schacherl, Baumgartl, Miškovský, Liška – od 18 do 60 let, Češi i Němci. Dnes mají ještě volno, zítra začnou.

Jdu si zamluvit autodrožku k druhému šoferu, panu Dürscherlovi. Není doma, ale jeho matka mě ujišťuje, že jistě pojede. Doma se zatím zásobili na válku. Dal jsem jim stokorunu, tatík přinesl mýdlo, slečna deset kilo soli, sehnali asi 10 kg cukru, pak z lékárny jodovou tinkturu a kozlíkové kapky pro srdce, vatu, víno, koňak a rum. Ještě chybí mouka a brambory.

Večer zase rozhlas. Důvěřujeme mu, ale nevěříme v přátelství Francie a Anglie. Jsou slabé. Italský rozhlas hlásí, že Hitler dal ultimatum: Do 1. října se podrobit a vyklidit Sudetsko – ne-li, dá se na pochod. Nebojíme se. Henleinovy tlupy přepadávají dále naše hranice, střílejí a i zákeřně, přestrojeni za naše vojáky, přibližují se k celnicím a pálí. V zázemí zákeřně přepadávají naše vojsko a četníky. Už jich kolik zavraždili. Ve Stříbře prý leží těžce raněn četník Kubelka, jehož jsem před šesti léty oddával. Chudáček. Jak je mi těch hochů líto!

Rozhlas hlásí dnes úplné zatemnění Prahy. Za chvíli přichází soused pan Novák, abychom zatemnili též. Děláme tak ihned, závěsy, příkrývkami na okna. Ještě se dívám venku, neproniká-li světlo. Ne, není znát, že v kuchyni svítíme. Po celém městě je tma. Teď jedou na kolech s matnými světélky hlídky CPO. Jsou spokojeny.

51 Hostinec na náměstí.

52 Mlýn v blízkosti Manětína.

53 Taktéž.

V neděli 25. září.

Dnes po ranní vzkázali, že autodrožkář nepojede. V noci ve tři hodiny musel jeti s důstojníky. Chtěl jsem tedy pěšky, v naději, že by mě cestou někdo vzal s sebou. Pani Braunová však přišla říci, že u Beránků stojí vojenské auto, které mě prý svezí. Bylo to nákladní auto zákopníků, (jak říkám těm rekrutovaným dělníkům). Mladý voják z Kožlan šoféroval a vzal mě k sobě: „Musíme si vypomáhat navzájem,“ řekl. Vzadu stál s červenobílou páskou zdejší zákopník pan Mikuta. Jedou do Mladotic pro materiál na opevnění. Vlastně ani nejedou, letí. Při jízdě mluvíme o brzké válce. „Svět se podiví! Svou zemi Němcům nedáme!“ – Dívám na bodrého vojáčka a myslím na první strašný náraz – až poletí granát a srazí i jej k zemi – a tolik jiných. A tak rád bych byl u nich, s nimi – aspoň slovíčkem je povzbuzovat a těšit jako český kněz. Máme teď tu naši armádu rádi, den ze dne víc. U krytů plno zákopníků a povozů. V Křečově mají radost, že jsem přijel, a k tomu ještě včas. Kostelník byl také na vojně, prý někde za Žihlín, zastupoval ho jeho bratr, pražský bohoslovec. Mám kázání jako v Manětíně, že čtvrtek byl velkým dnem našich dějin, kdy Československo jako zdravé srdce nemocné Evropy zabušilo, že chce a bude žít – a k tomu třeba Boží pomoci. Při mši svaté zpívají jako v Manětíně chorál svatováclavský a „Hospodine, pomiluj nás“. Již včera při Gloria jsem se modlil se zvláštním pocitem ono: A na zemi pokoj lidem dobré vůle. Po kostele hovořím s těmi dobrými tatíky ze Štichovic i Ondřejova, starý věrný pan Šerbaum, tamější kantor, s nímž se znám dobře už deset let, mi povídá: „Dočkali jsme se smutných dob.“ – Všecko mladé zdravé mužstvo je na vojně nebo na zákopech nebo s koňmi v Kaznějově. Tam je dnes v noci odváděli. Pole čekají hospodáře, aby je zorali. Ale počkají: vojna dlouho nepotrvá a my zvítězíme. Ženské se ptaly, co na tom pravdy, že dnes v noci *henleini* (jak se říká henleinovcům) přepadli kryty u Ovčina, kde pak bylo mnoho raněných. Spletly si to někde s pohraničím, u nás nebylo nic. Teď zpátky do Manětína. Slunce pálí, na silnici se práší, jdu lačný a auto žádné. Štichovičti litují, že nemají teď koně, aby mě odvezli. Tak jdu pěšky, až domů. Na Ovčíně zákopníci již rozkopávají louku. Děkuji za pozdravy: jsou to lidé ze Štichovic: „nic naplat, povinnost je povinnost, musíme dělat i v neděli.“ Manětínský Kolenatý jim vezl pivo. Je po poledni. Nad Manětínem potkávám Němce ze Zhořce, sedláka Furlinga. *Henlein*. Měl též rukovat, ale má prý státní hřebce a jede na okresní úřad žádat, může-li zůstat u nich. Ptá se, bude-li válka. Tu prý chtějí jen židé a bolševici.

Litvinov⁵⁴ je prý sám žid, jmenuje se Finkelstein. To má asi z německého rozhlasu. Má bratra řeholníkem v Teplé. 28. září složí sliby, ale kdyby on rukoval, chtěl by dostat bratra k hospodářství na dovolenou.

Žertovné je, že zdravím vojáky rezervisty. Zdravím první a často se stává, že vidouce kněze, smekají a teprve pak si uvědomují, že voják umí také salutovat. Na mezi kousek od krytů sedí teď se svými drahými, kteří je přišli dnes, ve volný den, navštívit. Kdož ví, kde bude ten voják za týden? Prý je pošlou blíž na hranice a sem přijedou jiní. Napadá tu skoro stará písnička: Neplač, holka, pro vojáka, nevidáno! Vždyť nevíš, kde bude ležet zítra ráno!

Večer jsme zahájili třídní pobožnost k sv. Václavu. Byla nařízena panem kardinálem,⁵⁵ ale též sám jsem na ni pomýšlel. Před vystavenou Nejsvětější růženec, litanie k svatým patronům českým a po svátostném požehnání hymnus k sv. Václavu. Přišlo víc lidí. Ráno bylo dost dětí u svatých svátostí. Ve škole jim stále kladu na srdce veliký význam jejich čisté zbožnosti: uvidí-li Bůh v naší vlasti hodně čistých duší, bude nás milovat i chránit.

Pak se stavil u nás náš pan regenschori. Za chvíli nastoupí zase hlídku. Ty stojíš u pošty a na mostě. U pošty staří, u mostu hoší s puškou. Zdá se, že jsou na to hrdí. Děkoval jsem panu Slovákovi, že mi napravil ve čtvrtek náladu. Dnes neměl zase on valnou: „Už tu zbyli jen děti a starci a Slovák. Dnes večer jsem se díval, jak odváželi *henleiny*. Bylo mi jich až líto: Kolem vozu četníci a vojáci, a pak je nakládali. Hrádeckého Jíchu také. Vezli je do Plzně. Byl to smutný pohled.“ – Je zase zatemnění, v kostele už bylo hodně tma, když jsme nesvítili elektrickou. Slovák litoval i sousedku Kuschelovou, která sama nemá na růžích ustláno, a teď jí odvezli syna. Včera jsem viděl starého pana Kuschela, jak venku obcházel, snad hledal útěchy a zprávy, co je s jeho synem. Nahoře dělám všechno po tmě. Venku nikde nejmenší světélko, celý Manětín, kostel i zámek ve tmě ponořen a v mlčení, a nad ním třpytí se plno hvězd, hory a lesy oddychují v nočním šeru mezi mírem a válkou.

54 Maxim Maximovič Litvinov, vl. jménem Finkelstein (17. 7. 1876 – 31. 12. 1951). Sovětský diplomat. 1930 – 1939 sovětský ministr zahraničních věcí (lidový komisař zahraničních věcí). 1941 – 1943 velvyslanec v USA.

55 Karel kardinál Kašpar (16. 5. 1870 – 21. 4. 1941). Od roku 1931 arcibiskup pražský a primas český. V roce 1935 byl papežem Piem XI. jmenován kardinálem.

V pondělí 26. září.

V sobotu jsem dostal žádost ze Sv. Hypolitu o křestní listy, vlastně abych mu je odjinud obstaral. Chudáku, to si počkáš! Teď bude asi zastavena poštovní doprava do Německa. Ale odpovídám mu na lístku, aby měl strpení, že se pokusím obstarat mu je. Raději bych mu byl napsal: Už se o takové krámy nestarejte, rozházíme nacismus i jeho rasismus a nebudete potřebovat data svých babiček. Odpoledne mi listonoš lístek vrátil: Už to nejde.

Ve škole mi chybí dvě děti: odstěhovaly se do vnitrozemí. Za to jich kolik přijelo z Aše a Mostu. Vítáme je soucitně a láskou jim chceme nahradit ztracený domov. Vypravuje se mnoho o zvěrstvech, jaká páchají ordněři⁵⁶ na dětech hraničářů: Prý přivezli do plzeňské nemocnice dítě s vypíchanýma očkama, strženými nehtíky a s vypáleným skobovým křížem na čele. O strhávání nehtů se vypravuje hodně. Nechce se mi věřit všemu, ale sadistů bude mezi zfanatizovanými ordnery dost. Nenávist ke všemu českému dovršuje u nich teď po mobilizaci.

Zvláštní nařízení vyšlo dnes, že mají všichni naši Němci odevzdat rádiové přijímače. Večer bude v Berlíně řečnit Hitler, a to nemají slyšet. Neškodilo by sebrat rádia i těm hloupým Čechům, kteří poslouchají český rozhlas z Vídně, děsí se a straší jiné. Já Hitlera poslouchat nebudu, mám ho dost z řeči dnes čtrnáct dní a nervy si nechci kazit.

Odpoledne přišel rozumný německý kněz P. Schicker z Lukové nakupovat. Je mu již přes 43 let, ale teprve tři roky je knězem. Býval v Bavořích zedníkem a odtud ho povolal Pán Bůh na vinici svou. Lidé mysleli, že i on odvádí rádio, ale ani žádné nemá. Slíbil, že přijde zase v sobotu prvního. Šel si do německé záložny pro peníze, jelikož neví, zda k prvnímu dostaneme v tak nejistých dobách plat. V záložně neměli, prý až prvního.

Po jeho odchodu (byl zde na kole) šli jsme s tatínkem do Újezda k pachtýři panu „Michálkovi“, aby nám přivezl do mlýna pšenici na mouku, dokud ještě mohou mlet. Pan „Michálek“ oral. Má syna na vojně a koně mu možná vezmou také. Nemá kdy jeti do mlýna, ale můžeme na jeho odpovědnost jednati přímo s mlynářem. „Válka možná ani nebude, jen nemají ti *henleini* tak

⁵⁶ Obvyklý název členů Freiwilliger Schutzdienst (Dobrovolná ochranná služba), kteří prováděli sabotáže a teroristické akce v tzv. Sudetech proti ČSR a českému obyvatelstvu.

zuřit: stáhnou i kůži z prstu.“ – Poplach s poraněným četníkem Kubelkou byl planý. Je zdrav a jeho paní si pojede do Stříbra pro nábytek.

V Godesberku se Čembrlén s Hitlerem nedohodl.⁵⁷ Hitler chce toho ještě víc než v Berchtesgadenu a západní velmoci samy se stydí tak nehorázně požadavky Praze tlumočit. Snad se tedy přece pokusí Hitlera zkrotit. Možná že dostaly chuť, vidouce, že my malí se nebojíme. Někteří říkají, že ten nátlak anglo-francouzský na nás byl jen chytrým manévrem, vyzkoušet naši únosnost. Teď ne v našem, ale ve svém vlastním zájmu půjdou s námi. S Československem stojí i padá demokratická ideologie světa. Proto nyní i Francie volá záložníky do zbraně.

V úterý 27. září.

Dnes koloval po třídách „Poplachový řád“ pro ŠPO (Školní protiletectkou obranu). Předčítal jsem jej ve 3. měšťance, děti jej znaly dobře již ze cvičení. Řády, ty vyvěsili v každém poschodí. Od mobilizace nám schází náš lékař, zastupuje ho nečtinský. Městský tajemník, policajt i školník, všecko na vojně. Ve škole na chodbách mají už rok obrázky z našeho vojenského života, od distinkcí až po všechny útvary v boji. Děti to už znají. Často to jsou obrázky reklamní od zubní pasty Thymolínu nebo od – henleinofilské firmy Schichtovy z Ústí nad Labem. S mobilizací nám ubyli další dva učitelé, ale ihned nastoupila za ně náhrada. Jinak to vypadá v německé škole. Je prázdná. Když jsem tam šel vyučovat, našel jsem ve třídě dva chlapce, kteří si vzpomněli, že by měli zalít květiny v okně. Od čtvrtku je nikdo nezalil. Jeden z nich mi povídá: „Kde pan učitel je, to se neví. Já myslím, že přeběhl za hranice.“ – Nahoře pan ředitel ví bližší: Německý správce školy již ve středu ohlásil okresnímu školnímu výboru, že pro nejisté poměry, které ohrožují (!) jeho školní děti, přerušuje vyučování a začne zase v pondělí 26. září. – A zmizel. Prý mu stůně matka. Prý musel narukovat. Prý utekl za hranice.

Kupodivu! Mám i naše německé děti rád – tolik z nich jsem křtil, a ve škole nikdy jsem u nich o politice nemluvil. A dnes cítím dokonce i tam nabitou atmosféru. Snad slýchají leccos od starých a mezi těmi je dosti fanatických

⁵⁷ Chamberlain jednal s Hitlerem v Bad Godesbergu 22. a 23. 9. 1938. Tématem jednání měl být způsob odstoupení Sudet Německu. Hitler však žádal okamžité odstoupení území s více než 50 % německého obyvatelstva a podpořil nároky Maďarska a Polska. Chamberlain na to nepřistoupil a jednání zkrachovala.

henleinů. Zatím jsou pověstny jen nezvedené děti nezaměstnaných dvou rodin z chudobince,⁵⁸ které pokřikují velmi nevychovaně po Češích. Němci, *henleini*, a více ještě *henleinky*, je teď štědře podporují, dříve se k nim neznali.

Ve škole mi říkali páni ředitel i diákon, že včerejší Hitlerova řeč byla ještě zuřivější. Velice se prý při ní rozčílili. Jsem rád, že jsem ji neposlouchal.

Večer sháním opět autodrožku. Matka šoférova lituje, syn se od neděle ještě nevrátil a druhý jezdí s nákladním autem k zákopníkům. Kdyby mohli, vzkáže. Potkávám druhého, jak čerpá benzin do okresního auta. „Uvidím-li Vás u Ovčina, kam každou chvíli dojíždíme, vezmu Vás určitě!“

Ve středu 28. září.

Svatého Václava. Kostel plný, ale dožínkové procesí k sv. Barboře a tam zpívaná mše svatá letos se nekoná. Musím do Křečova. Ještě včas hlásí se šofér, přijel v noci a je ochoten zavézt mě tam. Vypravuje, jak jezdil do Rakovníka a až na hranice k Jáchymovu a do Prahy, od neděle pořád na cestách, v letním prádle už zkřehlý a zarostlý. Co vojska táhne na hranici a jaký je všude pořádek a klid. Stanné právo v německých okresech působí dobře. Mnozí Němci si uvědomují, že je Henlein, pěkně v teple sedící, vede do zkázy. Nejvíc to odnesou sami, jejich země bude rozbita a kolik z nich zbyde?

U Ovčina povozy a všude stavějí zákopníci železné španělské jezdce, které zatarasí cestu i tankům. Stojí jich, těch černých hranatých koz, již hezká fronta. Kolem nás lítají vojenská auta od dráhy s nákladem těchto překážek a ostnatých drátů. Šofér pan Dürscherl říká, že na hranicích jsou opevnění ještě mnohem důkladnější. „Někde vpustíme Němce třeba až 20 km do země, ale pak! – neprojde nám ani myš.“ – Před Křečovem potkáváme náš autobus. Jede od dráhy a je přeplněný, až ověšený. Na silnici stojí osobní auto a šofér běduje, že se mu porouchalo a nemá čím je spravit. Ještě víc bědují pasažérky a prosí mého šoféra, aby je zavezl do Březína nebo aspoň do Nečtin. „Ale jistě, a víc už nepřibírejte!“ – Za nimi ještě řady jako procesí pěších – jsou to manželky a jiní příbuzní. Přijeli se podívat na své drahé. Od dráhy je k nim tak daleko! Řekl jsem šoferovi, jen ať jim vyhoví, rád počkám, než se vrátí. Ale vrátil se dřív, než jsem byl hotov se mší svatou a kázáním. Panu maestrovi jsem ukazo-

58 Dům postavený původně pro chudé občany, v současné době má přiděleno čp. 214.

val v misále orace „pro pace“ (pro mír) a pak „tempore belli“ (dobu války) – tu až v neděli. „Už v neděli?“ Cestou zpět jsme chtěli posbírat pěší návštěvníky, ale už byli pryč. Bezpochyby je naložilo některé auto vojenské.

Naše noviny slibovaly bohatě vypravené číslo svatováclavské. Místo toho měly jen tři listy. Od mobilizace se ztenčily a psaly, že i ve Francii je tomu tak. Byla v nich pěkná fantazie Svatováclavské vidění v sudetských lesích, jak svatý Václav přijíždí mezi naše vojsko a povzbuzuje je chránit tisícileté hranice jeho dědictví.

Odpoledne, poněvadž bylo krásně, šli jsme všichni do přírody. U Švendů uvidíme zákopníky. Na silnici mají složený španělský jezdec a odnášejí je do fronty. Leč až k nim nejedeme. Kdož ví, jestli by je nedráždil pohled na nás, kteří nepracujeme? Není každý zákopník příliš nadšen. Drogista Miškovský má zavřeno až do půl páté večer. Otvírá teprve, když se vrátil z práce. Někdo vyčítá, proč nezapráhli do té práce zahálující dva z chudobince. Snad se jich bojí.

Po večerní pobožnosti (kterou povedeme již dále přes říjen) vypravujeme si před kostelem, že i v Německu mají teď zatemňování. A prý pak každé ráno mají v Norimberku na hlavních ulicích plno bolševických hvězd. Bolševici u nich čekají, až 1. října Hitler začne. Události dnešní rušné doby zapisují do kroniky v kuchyni, kde jediné svítíme. Vedle v pokojíčku posloucháme rádio. Dnešní zápis končím vzpomínkou z dnešního kázání: „Dnes je nám svatý Václav blíže. V lesklém brnění slávou zářící jede na své brůně s černou orlicí. Projíždí svým dědictvím, které je dnes v oceli, a s důvěrou jej volá. Tu nebeský náš kníže zakrývá svým štítem svou krásnou zem a tasí meč k její obraně.“

Ve čtvrtek 29. září.

Zase je tak krásně. V devět hodin jdeme s tatínkem na Černý kámen. Na Chlumské hoře je mrtvé ticho, ač příroda přímo hýří nádherou jeseně. Dnes nás ta nádhera nepoutá. Co kdyby se tu z houští vynořil nějaký ordner ze Žlutic? U Černého kamene trhám se stromů červené bobule a od rozervaného dubu díváme se do kraje na pohoří, kudy Palacký táhl hranice dávných kmenů starých Čech. A tudy by měla jít hranice Třetí říše? Zdá se to nemožné. Prvního člověka, a jediného, potkáváme cestou zpátky na houbách a na dříví – stařenka, která nemá starosti tak tíživé, jako tlačí nás.

Skoro mě dojalo, když listonoš přinesl můj plat na říjen. Ta dobrá republika při všech starostech pamatuje na nás. Jindy nevypláceli před prvním. Dostal jsem nezměněnou částku 296 Kč 50 h. Pošta nemůže již tak dobře a rychle fungovat. Ani autobus nemá připojení ke všem vlakům. Do Kralovic prý jedou věčnost. Paní Braunová byla v Plzni v nemocnici s vnučkou a vyprávěla, jaké překážky jsou připraveny na státní silnici, jak klikatě projíždělo auto a ve městě všude že zalepují okna papírovými páskami. Při výbuchu pumy sklo se rozbije, ale zůstane vězet v papíře, nevletí do pokoje, nikoho neporaní a ještě zadrží vnikání otravných plynů. V Manětíně to dosud nedělají. Ani masky plynové nemáme. Ač dávno jsem po ní toužil a v létě si chtěl jednu koupit, nekoupil jsem, neboť právě oznamovali, že vyrábějí jiné, do nichž se vzduch pumpuje, a tím se pohodlněji dýchá. Snad budou mít vojáci nazbyt, až bude potřeba. Dnes v noci prý stále jezdili nahoru ke hranicím, celý trén jel a prý i tanky. Kdo má byt na ulici, dobře to slyší, my ne. Tatínek dostal obšírný a zajímavý dopis od paní Čížkové z Úpice. Popisuje i tam předválečný shon, jak mají připraveny sklepy, jak i tam chodí zákopníci, jak odvezli do zázemí textilní zboží a jak mnoho lidí odjelo. Továrníci – židé všichni. Zase jsme vzpomínali. Nedávno mu psala sestra z německých Krkonoš, že dnes je i u nich smutno, když vlaky vozí samé vojsko a děla. Nikdy jsme nečetli s takovým zájmem zprávy od známých jako tentokrát. Cítíme se všemi společnou starost.

U nás by chtěli uklízet v kuchyni i nahoře, ale není k tomu chuť a já říkám: Kdepak teď, když bude válka! Ani pomyšlení!

Posloucháme stále rozhlas. Ráz na ráz ženou se kola dějin. Dnes se sletí a sjedou do Mnichova k Hitlerovi Chamberlain a Daladier,⁵⁹ oba ve shodě tuze dojemné, k tomu přijede i Mussolini. A to znamená pro nás pohromu. Hitler sám stačí snadno na oba hrdiny Daladiera i Čembrléna, přijede-li Mussolini, prodají nás bez smlouvání. Divně to vrže na obou osách. Dějiny budou vyprávět o silné ose Berlín – Řím. Přes tu vede osa Paříž – Praha – Moskva. My jsme ložiskem, kde se obě osy třou. A to ložisko se nyní zavařilo, skřípe to Evropou, světem, plameny co nejdříve vyšlehnou.

59 Edouard Daladier (18. 6. 1884 – 10. 10. 1970). Od roku 1924 zastával různé funkce ve francouzských vládách. 1933 – 1934 a 10. 4. 1938 – 20. 3. 1940 předseda vlády. Za II. světové války vězněn.

A teď večer hlásí rozhlas: Ve 20 hodin promluví Svatý Otec.⁶⁰ Náš Velekněz! Jako by Kristus mluvil svým náměstkem k světu v předvečer světové války: vždyť již pozítří se vrhne Hitler na naše hranice! Jsou poruchy, pražský přenos z Vatikánu je nejasný, zapínám Řím. S opravdovou láskou poslouchám známý, ale již zesláblý a stařecký hlas Pia XI. Mluví tak těžce. Je slyšet, jak těžce dýchá. Vyprošuje mír vybudovaný na spravedlnosti a lásce. Oznamuje, že nabídl Pánu Bohu zbytek svého života za mír. A doufá, že Bůh tuto nabídku přijme, učinil ji včera ve svátek tak hrdinského a něžného zároveň mučedníka svatého Václava.⁶¹ Svatý Otec je při nás! Jistě myslí na nás, na to ohrožené, zaprodané a přece neohrožené hrdinské Československo, které vybojuje světu demokratický mír. Vysílají překlady papežovy řeči: anglicky, francouzsky, německy – a česky. Opravdu, česky! Pětkrát tedy zní jméno svatého Václava v cizím rozhlase a poslouchá je téměř celý svět. A na to hrají *Gloria in excelsis Deo* a *Credo*. Toť krásný paprsek světla do tmy našich starostí. V jeho záři ztrácí se příšera Mnichova a nebaví nás další zprávy, jak se bavorská metropol vyzdobila girlandami na uvítání těch, kteří budou rozhodovati nejen o nás, ale s námi i o celém světě. Snad usnu spíše vzpomínaje na sympatický projev Svatého Otce.

V pátek 30. září.

Dnes ráno přinesl rozhlas zlou zprávu. Už něco mi říkali v kuchyni, potvrdila mi to v kostele paní E., hostinská: „Tak přece budeme musel vydat Sudetsko.“ – Také tatík o tom věděl z rozhlasu, i o podmínkách, jaké nám v Mnichově nadiktovali: Již zítra vyklizovat, pak se vyrovnat s Poláky a Maďary. Je to druhé 21. září? Ne! Mám pohřeb, kolem nás veze vojenské auto španělské jezdce nahoru do Němec. Tak nevěřím. Na pohřbu je málo lidí a Němci nebožku nevyprovázejí. Ostentativně zůstali u domu smutku.

Jdu na Hvozdo učit. U krytů plno vojska i zákopníků. Na příkré skalnaté stráni jsou pokáceny chvojky a naráženo plno kúlů. Vojáci je ovíjejí ostnatým drátem. Všechny kryty jsou zadrátované. (To slovo „zadrátované“ zní tak drátenicky. Ve škole mi dnes povíдалo doubravické děvčátko, že Bílkovým za-

60 Pius XI. (30. 5. 1857 – 10. 2. 1939). Doktor filozofie, teologie a kanonického práva, od roku 1922 papež.

61 Mírové poselství papežovo. Pius XI. vzpomíná sv. Václava. Lidové noviny, ročník 46, č. 491, 30. 9. 1938, str. 3.

drátovali brambory a ani si je nesmí vykopat.) Zvlášť jeden kryt dívá se dolů tak hrozivě a vypadá při tom vznešený jako mohutné orlí hnízdo. Chcete nás? Zkuste to! U Švendů od silnice k mlýnu zakopávají do země v betonovém podstavci zapuštěné železné tyče nahoře stočené s ostrým hrotem. Vždy střídavě jednu vyšší a jednu nížko u země. I zde skládají mnoho kotoučů ostnatého drátu. Nahoře v lese pracuje – jediný člověk, jež potkávám – vladměřický cestář. Kdo by dnes nezavedl ihned hovor na situaci? Ať přijdete kamkoliv, všude se mluví o válce. Tak teď to praskne. Dnes je poslední den. Zítra Hitler začne. Kdepak dát takový kus země, to by byl náš konec! Tak hovoří každý. Cestář ví, že jeden důstojník povídal: „Na opevnění se pracovalo dosud příliš málo. Uvidíte teprve, jak bude všechno vypadat!“ – Já vím, jak lidé říkali, že jsou v Manětíně i jugoslávští důstojníci s páskami „Jugoslavia“, a ti ujišťují, že do Manětína přijde ještě mnoho vojska. Jen aby pak nechtěli, že mají civilisté Manětín vyklidit. To bych šel poslední, za poslední ovečkou. Na Hvozďě museli oba pp. učitelé narukovat. Je tam prozatím jiný a učí střídavě dopoledne v jedné, odpoledne v druhé třídě. V kabinetě jsou ubytováni vojáci a z Dolní Bělé chodí civilní hlídky dívat se na telegrafní vedení.

Vrátil jsem se k půl páté. Slečna upozorňuje, že teď promluví do rozhlasu generál Syrový. V předtuše, že tentokrát to nebude nic pěkného, zapínáme na Prahu. Reportér mluví úvodem o Mnichovu, že jsme opuštěni a naše situace beznadějná. Diktát je krutý: již zítra ustoupit od hranic. A pak mluví generál – podává národu zprávu, že by mu bylo snazší zemřít, než toto, ale jako voják musí situaci rozumět a vědět, že nesmí nechat vyvraždit celý národ, že lépe hájit aspoň holou existenci, a tím i naději v lepší budoucnost. Po projevu⁶² hraje hymnu, při prvních akordech zavírám rozhlas. Konec! Kapitulujem.

Nevím, čím to, snad předtuchou, jsa již od rána na to připravován, vlastně již zasažen 21. září, snad únavou po cestě ze Hvozda, necítil jsem žádný zvláštní dojem. Šel jsem do kostela dělat si brevíř a pak večerní pobožnost. Jen tu mimoděk jsem vzpomínal na epištolu sv. Petra: Pokořte se tedy pod mocnou rukou Boží, aby vás povýšil v čas navštívení, složíce veškerou svou péči na něj, neboť on má péči o vás (I. Pe 5, 6). Teprve k sedmé hodině, když přišla ze sousedství slečna Anička poslechnout rádio, statná Sokolka uplakaná: „To je hrozné, teď budeme my hraničáři, nic jsem si dosud nedělala z celé války, až dnes, vrátila se starost, lítost a vztek na spojence. Jak lehce si mohli

62 Poselství vlády a rozkaz armádě. Lidové noviny, ročník 46, č. 493, 1. 10. 1938, str. 1.

dupnout: Hitler, nedáš-li pokoj, rozkouskujeme Německo na kusy! – a zatím rozkouskují nás! To je pohodlnější.“ – Slečna Anička byla kdysi mojí žačkou. Je jich už řada a z mnohých je dobrá vlastenka – ještě nedávno zpívaly v rozhlasu mladé hlásky Nerudovu: Z bouřného času jsme se narodili a krok za krokem v bouřných mračnách jdeme! Jaká bude teď vaše cesta? Budeme mít menší stát, ale hutnější a budeme v něm sami! Rozhlas vysílá další projevy: Dnes je situace horší než 21. září: nepodrobíme-li se diktátu, prohlásí nás za útočníka a vrhnou se na nás všichni, i Francie. Aha, tedy mobilizovala ne pro nás, ale proti nám! A Rusko je daleko. Trvalo by měsíce, než by mohlo pomoci a svět by nás poznamenal na bolševiky. Ministr Slovák dr. Déřer⁶³ mluvil⁶⁴ až se rozplakal: a přece nemůžeme dát pobít celý národ, i naše ženy a děti. To by pak historik nepsal: „konec samostatnosti české, „ale“ konec československého národa.“ – Jdu dříve spat a říkám si, že se již nechci rozčilovat, a tím se připravit o spánek. Vždyť za to, co se stalo, nemohu. V nelítostném boji o nadvládu v střední Evropě byli jsme ne přemožení, ale zrazeni – a je nám, jako by někdo smýkl námi o betonovou dlažbu.

V sobotu 1. října.

Přece jsem nespal klidně – po půlnoci už vůbec ne. A zase jsem zjistil, že mnoho lidí špatně spalo. Ráno mluvil prý do rozhlasu pěkně nějaký evangelický profesor: dnes už není rytířství. Na měšťance jsou děti zamlklé a já také nemám náladu do učení. Dívám se, jak si tam zalepili okna – snad jediné v Manětíně. Teď je mohou zase odlepit. O přestávce div jsme se neobjali s jedním panem učitelem (M.) v společné bolesti. A venku prší, poprvé zas prší, jako by i naše krásná příroda truchlila nad naším koncem.

O polednách jede Manětínem kolik nákladních aut, i nábytkových vozů. Naši hraničáři se stěhují. A už se povídají bolestné historky. U Eretů v hostinci poslouchali včera rozhlas o kapitulaci. A tu jeden voják div si nestrhl stejnokroj, jak se rozčílil: „Tohle nám udělali? Mám v Jáchymově všecko, šest domů, vědí, že jsem Čech, kam teď? Pošlu celou uniformu naší vládě!“ – A jinde a jinde vojáci plakali lítostí i zlostí. V Hrádku ve škole se dívám na

63 JUDr. Ivan Déřer (2. 3. 1884 – 10. 3. 1973). Slovenský sociálnědemokratický ministr. Za I. republiky člen mnoha vlád. Za II. světové války žil v Praze, na konci války vězněn.

64 Mnichov zvrátil všechny předpoklady. Proč jsme nemohli užít ani ruské pomoci. Lidové noviny, ročník 46, č. 493, 1. 10. 1938, str. 3.

velkou krásnou mapu republiky. Na stolku má pan učitel otevřený atlas s mapou národností: Jsme hraničáři a to ale jen v nejlepším případě, že nezaberou nás s sebou. Ale snad ne, vždyť ještě dnes vozí dál do Němec španělské jezdce a zákopníci též ještě pracují.

Ve 14 hodin překročilo říšskoněmecké vojsko československé hranice pod Vyším Brodem. Večerní německý rozhlas jásá. Vysílá pásmo o vítání osvoboditelů: Brodský klučík drží kytici a patrně nějaký Němec z Říše se ho ptá, proč ji má. „Pro německé vojáky.“ – „Těšíš se na ně?“ – „Velice.“ – „A jak ve škole, jsi pilný, učíš se?“ – „Ne!“ – „Ale jsi upřímný.“ – A jiný rozhlas německý básnický popisuje náladu na hranici v severním výběžku, kde v ranní mlze zde zabílený pohraniční sloup československý a odsunutá závora, tam ověšený sloup říšskoněmecký: Tedy ještě jeden den, jen jeden. A z Vratislavi hřímá pochod Chebska *Egerländermarsch*.

Náš rozhlas je chudičký, bezvýznamný. Neposloucháme jej dlouho. Ještě dobře, že oznamuje konec zatemňování v Praze. Teď bude brzy konec i u nás. A právě teprve předevčírem jsme s tatínkem zrobili zvláštní kulisy, neprosvitné okenice, abychom si ušetřili práci se závěsy. Venku je ještě tma, i auta mají jen slabá modrá světélka. Zatemňujeme již přes týden a zvykáme si na to. Ještě nedávno jsem si pochvaloval, jak dobře, že nás v tom cvičí už teď před válkou, budu to umět. Ale nahoře v té tmě je tak těsno a teskno dnes. K čemu to zatemňování, když se nesmíme bránit?

A tu o půl jedenácté náhle zazáří venku elektrika. A vzápětí i v domě. Mně bylo v té chvíli, jako by mi někdo sundal z prsou těžký kámen, který tolik tlačil. Docela jiná nálada hned – rozsvítil jsem v pracovně a psal kroniku: kolik se toho změnilo od svatováclavského večera, kdy kronikář psal naposled. A psal jsem skoro hodinu. Bude se mi dobře spát. Odpoledne přišel P. Schicker, jediný Němec, kterého dnes dobře vystojím. Nefoukal si, byl velice šetrný k mé bolesti, ani se jí nedotkl. Byl si pro peníze a také vděčně konstatoval, že i jemu republika vyplatila již ve čtvrtek gáži na říjen. Zase jsme se navzájem vyzpovídali jako před čtrnácti dny. Tenkrát 17. září jsem se vyzpovídal zvlášť důkladně, abych nešel do bouřných dob s duší potřísněnou. Jak dravý proud dějin se převalil až k dnešní svaté zpovědi! Ale jak bude dál? Případne-li Luková do Říše, ztratím zpovědníka.

V neděli 2. října.

Na sv. Václava jsem ohlásil v Křečově, že dnes přijedu sloužit mši svatou teprve v 11 hodin. Nevěděl jsem, seženu-li auto, a pěšky to je na mě trochu mnoho. Dnes jsem rád, že ušetřím jízdné, neboť hned po kapitulaci jsem si uvědomil, že z obročních pozemků v Lukové si nyní počkám na plat. Zatím musím šetřit. Leč autobus má zpoždění, je čtvrt na dvanáct a dosud čekáme v Manětíně. Bude plný již odtud. Jede i paní N., choť inspektora finanční stráže, jenž až donedávna věrně složil v Chebu. Tam s ním prodělala den hrůzy, 13. září, kdy ordneři i jí vyhrožovali zastřelením. Teď jede za mužem do Plzně, psal, že je v nemocnici. Neví, co mu schází. Hovoříme se sousedy, jak zle jsme pochodili. Teď se hlásí i Maďaři a Poláci. Jeden má i biblické porovnání: „Rozdělili sobě roucha má.“ Ale ta naše drahá republika je skutečně dnes jako přibitá na kříž a Piláti na Západě si myjí ruce. Vzpomínám, že Lidové listy psaly po 21. září: „Sudetsko – to je kus naší mísy, našeho chleba. Z toho kape česká krev, hlaholí naše hymna: a to je ta krásná země, země Česká!“ – a teď z toho chleba krájí.

Ráno ohlašoval rozhlas, že vatikánský vyslanec československý Radlinský⁶⁵ byl u Svatého Otce (možná poděkoval za upřímné sympatie). Svatý Otec velice uznale mluvil o nesmírné naší oběti pro mír a poslal novému Československu, pro které doufá v lepší budoucnost, své požehnání. Je to tak milé, že dnes, když se celý svět obrací k nám zády, Svatý Otec nám žehná. Jistě krásná předzvěst do budoucna.

V Křečově není nálada. To jsme to dopracovali! Co bude teď dál? A pročpak neodzbrojí? Dnes v noci znova volali do zbraně ze Štichovic i z Pláň. Snad proto, že německé vojáky ze Sudet již propouštějí. A zákopníci také ještě pracují. Ano, ještě vozí do Němec zakrytá auta. Snad se přece Rusko do toho vloží? Já už nevěřím. Ohlašuji, že příští neděli bude mše svatá zase v 10 hodin a ne tak pozdě jako dnes. Pravděpodobně bude již pan administrátor zpátky. Pospíchám, je půl jedné a rád bych stihl autobus. Dohoní mě na silnici, jestli mi neujel. Nejede. Už jsem na Hůrkách v lese, tu jede pan mlynář z Podhráží osobním autem a bere mě s sebou. Mám štěstí. Autobus se valí daleko za námi zase přeplněný. Má notné zpoždění.

⁶⁵ Správně Radimský. Vladimír Radimský (29. 2. 1880 – 1. 11. 1977). Československý diplomat, 1920 – 1927 vyslanec ve Švédsku a Norsku, 1928 – 1939 vyslanec ve Vatikánu.

Dnes máme teprve sobotní noviny. Doprava vážne. Není nálada na velké vycházky, vždyť kolem do kola vidíme Sudetsko – tu krásnou zemi, zemi Českou. U nás má být plebiscit, na okrese je s tím starost, aby pak nespolehlivé živly nehlasovaly pro anšlus. Těž já mám dnes smůlu: V našem kostele máme dnes všecko německé: ranní, protože je první neděle v měsíci, a večerní růženec zas. Ráno jedna německá *Nany*, která za to, že ji Pán Bůh nevyslyšel 21. května, přestala chodit do kostela, oblezla dnes všechny oltáře v díku činění.

V Sokolovně ani dnes nehrají kino. Nehráli minulou neděli pro zatemnění, dnes pro národní žal a snad i pro slintavku, která včera zde vypukla. Právě, když je na ni nejméně kdy: hospodáři jsou na vojně a lidé ze dvorů, kde je slintavka, nesmějí jinde vypomáhat.

V pondělí 3. října.

Čteme v nedělních novinách, že dnes se končí devítidenní pobožnost, kterou mnoho tisíc katolíků ve Francii a Itálii konalo ke cti svaté Terezie Ježíškovy za Československo. Snad přinese požehnání nové republiky. Ostatně, dnes nevíme ještě, k čemu naše pohroma nebyla dobrá. Na zemi trestá Pán Bůh vždycky za dobrým koncem. V úvodníku píše redaktor Scheinost,⁶⁶ že Západ vytrubuje, jak veliké oběti přinesl pro mír. Oběť Anglie neznáme, nevíme o žádné, Francie přinesla v oběť něco opravdu velikého: svou čest. A to se stalo poprvé v dějinách země svatého Ludvíka a svaté Panny Orleánské. My Češi budeme jen s hrůzou vyslovovat jména Daladier a Bonnet.⁶⁷

Ve škole je pan ředitel zdrčen a velmi nervózní. Ukazuje mi ostré články v Národní politice,⁶⁸ že ani demokratičtí Němci nestojí za nic a lépe s nimi

66 Jan Scheinost (23. 2. 1896 – 22. 5. 1964). Český pravicový politik, novinář a spisovatel. Člen Československé strany lidové, 1927 se stal členem Národní obce fašistické a v letech 1927 – 1928 byl jejím generálním tajemníkem. 1933 vstoupil opět do ČSL a byl jmenován šéfredaktorem ústředního orgánu strany, Lidových listů, a zůstal jím až do 1. 5. 1943, kdy přešel do funkce šéfredaktora Národní politiky.

67 Georges Bonnet (23. 7. 1889 – 18. 6. 1973). Od roku 1926 zastával různé ministerské funkce ve francouzských vládách. V Daladierově vládě ministr zahraničí, od září 1939 pak ministr spravedlnosti.

68 Národní politiku začal vydávat v roce 1883 Tiskařský a vydavatelský závod Politika. Již od svého vzniku byla řazena mezi konzervativní deníky. Po zániku staročeské strany, kterou podporovala, začala budovat svou nadstranickost. To jí zajistilo postavení nejčtenějšího deníku v Československu. Od roku 1938 stál v čele Václav Crha, kterého ve funkci 1. 5. 1943 vystřídal Jan Scheinost a ve funkci se udržel až do 5. 5. 1945. Deník zanikl 11. 5. 1945.

z republiky ven. Říká: bude-li hranice až tady na Chlumské hoře, půjdu tam, vyprovokuji je, ať mě zastřelí, tohle to přece není život. A jednomu klukovi pro maličkost vycinkal, že kluk udiveně koukal, jak k tomu přišel. Ale je to kluk ze čtvrté měšťanky a ten má hroší kůži.

Na lavičce u hřbitovní zdi na škarpe pod kaštany sedí dva staří tatíci – krejčí K., už dvaosmdesátiletý, a pan šlapák Kr. Mračí se na Němce, že má laskominy na naše doly i lázně. „To by bral! Ale oni mu to nedají, teď se začíná do toho míchat Rūs!“ S dlouhým ů, ten tomu asi dá!

Po poledni přišel k nám voják ze zdejší posádky, nemáme-li místo pro koně. Odpoledne přijede sem naše ustupující armáda, bude mít asi osmdesát koní. Ukázali jsme mu starou konírnu i chlév, trochu jsou zarovnány božítelovými oltáři a dřívím, ale pro pět koní by se místo našlo. Teď jsem si z dětského kalendáříku⁶⁹ vymaloval distinkce našeho vojska. Budu to mít jako určovací klíč, abych věděl, jak je titulovat. Avšak nazpaměť to neumím: odpoledne přišli dva důstojníci do kostela, díval jsem se na jejich hvězdičky a musel se jich zeptat, jak jim mám říkat. Tu přišel ale i pan starosta s důstojníkem ubytovatelem: hledají byt pro velitele praporu, podplukovníka Kučeru. Nabízím kaplanku upravenou na pohostinský pokoj. A vojsko přichází v pořádku, ve zbrani, trény, koně – je tak hezký pohled na ně a tak smutný: jdou bez zpěvu. Hned se ubytovali ve škole, v prázdné německé třídě i v ostatním přízemí – učí se stejně jenom střídavě pro odchod některých učitelských sil – venku cpou slámou své slamníky, zámecký dvůr je plný bagáže, i škarpa je plná vozů. V zámku mají čtyři důstojníky. Podplukovník, asi třiačtyřicetiletý, prý v ruském Polsku narozený a duší i tělem sportovec, je spokojen s kaplankou. Jeho sluha, hodinář z Košic, ho chválí jako správného vojáka, jenž umí z vojáků dělat správné lidi. Topí mu. Podplukovník myslí, že zůstanou v Manětíně kolik dní. Půjčil jsem mu od Rachmanové „Studenti, láska, čeka a smrt“, která ho zajímá.

Pošta mi včera doručila dopis z Teplic Šanova, žádost o matriční listy. Je datován 1. října a má ještě československé razítko, nejdřív česky Teplice Šanov, dole německy Teplitz Schöna. Dnes tu už vlají hitlerovské prapory.

69 S největší pravděpodobností se jedná o Kalendář mladých obránců vlasti 1938, který vydalo oddělení branné výchovy v ministerstvu národní obrany v nakladatelství Svazu čs. důstojnictva „VOK“ v Praze.

V úterý 4. října.

Mám jmeniny, doma jako jiná léta, ale bez nálady. Pošta mi přináší jedinou gratulaci, lístek z Vysočan, pošta Manětín. Jiní psali snad, ale dojde to později. Manětín má nezvyklou podívanou, tolik vojáků. Vidíme, jak se mezi nimi vrtí zdejší henleinští špiclové: obstarožní panna Rézi vykládá pak všude provokativně, že vojáci-chudáci mají hlad: včera prý skoupili v Manětíně všecken salám (na to by jich ovšem nemusel přijít ani celý prapor) a vypili všechno pivo. Ale hlad nemají, pochvalují si polní kuchyň. Jiný špicl, starý, jemůž nevoněla práce nikdy a ve studiích zkrachoval, doslova nastavuje uši a nevíme, koho si všímá více, zda vojáků, či nás, kteří se s vojáky co nejsrdečněji stýkáme. Že ho neseberou a nezavrou!

Venku prší a je sychravo, pravá nálada k svátku. Evakuace Sudet pokračuje. Dnes dosáhli Němci Bečova nad Teplou. Předloni jsme tam hovořili s českým listonošem, jenž si stýskal na opuštěnost tamějších Čechů. Jak blízko jsou od nás, kéž se zastaví aspoň před Manětínem. Hitler mluvil už v Chebu i Karlových Varech. Prý se posmíval Západu: Já jsem se nikoho neprosil, oni přišli prosit mě! a „Německo nepotřebuje anglickou guvernanku.“ „Že přijdu sem, to jsem věděl určitě, byl bych sáhl i k násilnému kroku.“ – A mně je tak smutno při poslechu.

Dnes propustili zákopníky. Co by ještě dělali? Vždyť naše armáda se ani v Manětíně nezastaví. Odpoledne přivedli k nám dva koně. Nejdřív přišli vyklidit stáj: poručík přivedl pět vojáků, mezi nimi Němce, s nimiž i německy mluvil. Beztoho to byli poslední českoslovenští vojáci německé národnosti, které jsem viděl. Pak přivedl vojákův koně, ti byli opravdu hladoví a vrhli se na suché suky. Dostali od pana Klímy trochu sena. Večer jsem přinesl vojákovi do konírny, kde u koní přenocoval, čaj a kousek bábovky od svátku. Ležel tam na slámě pod přikrývkou, vstal, rozsvítil si svíčku a při ní mi vyprávěl o našem ústupu. Nejsou všichni Němci stejní: někde měli naše vojáky rádi a leccos jim poskytli, jinde, a to hlavně teď, před nimi i po nich plivali. A naši dostali rozkaz: zachovat při tom klid a mlčet. Vojáček ten byl obecní pastýř od Nepomuku. Už je pozdě, čtvrt na dvanáct, a podplukovník ještě nepřišel. Jsem ospalý, nebudu čekat a nechám domovní dveře otevřeny – poprvé, co jsem správcem v tomto domě. Však když jsou vojáci na kvartýru, nemusíme se bát, že někdo na nás přijde. Ostatně je to lepší, než když někdo přijde budit, jako včera o čtvrt na dvanáct zvoní, a to jeden poručík šel ještě podplukovníka

burcovat. Odpoledne mi pan podplukovník říkal, že ten první náraz by si vyžádal ne patnáct, ale sedmnáct procent mrtvých. Zítra vyvede vojáky z města ven a zůstanou tam celý den. Není prý dobře nechat je pořád v místě.

Ve středu 5. října.

Ráno v šest hodin byl už podplukovník vzhůru a oznamoval, že změnili plány a v sedm hodin odtáhne celý prapor z Manětína, prý 35 km na jih. Litoval, že nemohl celou knížku od Rachmanové dočísti, zajímala ho a na novém místě si ji vypůjčí na faře. Beztak fary a na vesnici školy jsou jeho bydlištěm. Rozloučili jsme se, ale v kostele mě něco ponoukalo ještě slovíčko mu povědět. Vrátil jsem se a zastihl ho na schodech: „Mám prosbu: Zapůsobte svým vlivem na kompetentních místech, aby zůstal Manětín při republice!“ – Pokrčil útrpně rameny: „Na to jsme všichni krátkí, o tom rozhodují páni v Berlíně.“ – Za chvilku slyším do kostela trubení, dusot koní a pochod vojska.

Leč dlouho Manětín bez vojska nezůstal. Přitáhla nová rota a u nás ještě neuklidili kaplanku po podplukovníkovi a už hledají kvartýr novému veliteli, mladičkému fešnému poručíkovi H. z Plzně. Ten má k posluze mladého Rusína, jenž mu je také zcela oddán. S vojáky přišli i finančníci a státní policie. Na ty můj určovací klíč už nestačí. Ubytovali se většinou ve škole.

Dnes obsadí Němci Žlutice. V pondělí jsem křtil. Kmotrem byl náš bodrý šofér pan Dürscherl Bedřich – říkají mu Béda – a vypravoval, že ve čtyři hodiny v noci stěhoval ze Žlutic od soudu zavíráka. Zdejšího rodáka, Čecha a sociálně demokratického činitele, pana Karáska s rodinou. Ordneři ho několikrát ohrožovali. A říkal, že toho pondělí ráno jel naposledy do Žlutic československý vlak.

Před sedmou večer slyším náhle z rozhlasu, že v 19 hodin se rozloučí pan prezident Dr. Beneš s občany republiky.⁷⁰ Jak smutně se to dotklo nás všech. V poslední době jsme se všichni tak těsně přimkli k němu, cítili jsme s ním všechny starosti, litovali jsme ho, modlili jsme se za něj a čím více nepřítel mu spílal, tím více jsme ho milovali. Vždyť to myslí tak upřímně s republikou, kterou spolubudoval.

⁷⁰ Prezidentovo rozloučení: Buďte všichni stateční. Lidové noviny, ročník 46, č. 502, 6. 10. 1938, str. 1.

Po prázdninách podnikla redakce časopisu Dětská neděle⁷¹ podpisovou akci dětí – čtenářů na ozdobných arších, které svázaný v knihu měly být 28. října ve 20. jubileu ČSR předány panu prezidentovi jako hold katolické mládeže. V úterý před třemi nedělemi jsem sbíral ty podpisy ve škole a děti se podpisovaly s láskou a pozorností. Ale archy jsem z opatrnosti dosud neodeslal. Na to rozloučení zavolám pana poručíka. Překvapuji ho: má na kaplance milou návštěvu. Jeho rodiče, otec je inspektorem ve Škodovce, se dověděli, že jejich Sláveček je v Manětíně, zapřáhli auto a i se sestřičkou přijeli se naň podívat. Však prožili dosti starostí: V létě vychodil v Hranicích důstojnickou školu a už to šlo zostra. Přivezli mu nějaké lahůdky a tolik radostí, že ho mají tak blízko. Prý tu zůstane až do plebiscitu. Šli s sebou poslouchat. Loučí se hlavní představitel velké politiky, demokracie, která tak katastrofálně se skončila: Buďte zdraví! – A teď mu asi začnou spílat a kritizovat. Ale já nikoliv. Důvěřoval jsem mu. – Pan inspektor mluví velmi rozumně, jak si představuje nového prezidenta: více hospodáře než politika. A říká, že Škodovka nebude ještě dělníky propouštět. Po osmé hodině zase odjeli. I jim přiděluji jen 5 litrů benzínu na den, ostatní potřebují na vojsko.

Dnes došly gratulace, zajímavý dopis z rodiště, od Těmínů, jímž jsem onehdy psal na rozloučenou. Tehda jsem jim přiložil obrázek Panny Marie Týnické. Děkovali zaň a psali (ač bez vyznání), že v těch těžkých dnech skládali v něj celou důvěru. (Po tom obrázku jsem jim poslal i požehnání.) Líčili, jak byli uchystaní na útěk, ale kvůli starým rodičům zůstali, jak jejich švagr, poštovník v Mikově, byl zapsán v černé knize ordnerů a musel uprchnouti v poslední chvíli. Četl jsem ten dopis s láskou a několikrát.

Teď večer svítí v zámku v pravém křídle. To se přijela paní hraběnka na nás a na svůj Manětín podívat. Její přítomnost mezi námi přispěje k uklidnění myslí. Však jsme kolikrát vzpomínali, jak na ni asi působí ten bouřlivý náš čas.

71 Dětská neděle. Katolický časopis pro děti, jehož první číslo vyšlo 8. 9. 1935. Od 27. 6. 1937 (č. 43 – 44 II. ročníku) vycházel jako dvojčíslo. Časopis byl zastaven v roce 1943. Byl vydáván Československou akciovou tiskárnou v Praze.

Ve čtvrtek 6. října.

Dnes ráno přijel na motorce rabštejnský administrátor. Vypomáhal jsem až dosud s mešním vínem, přijel si pro nové. Dříve jsem ho měl raději, poslední dobou se stal *henleinem* až trochu výstředním. Ovšem, je mlád a myslí, že každý je stejného smýšlení jako on. Vyprávěl mi zajímavé novinky, ke kterým jsem dnes musel mlčet. Včera byl ještě s jedním z Rabštejna vítat říšskoněmecké vojsko v Žluticích. Dorazili tam dopoledne k 10. hodině. Z celého kraje se sešlo mnoho lidí, město bylo vyzdobeno prapory a girlandami. A tu přijíždějí! Vpředu jdou ordneři, pak jedou veliká německá auta, třikrát větší než mají Čechoslováci, a pak pochoduje říšské vojsko. Nejsou nikterak vyzábli, jak se o nich zde říkalo, naopak, je vidět, že mají co jíst. A ta jejich říznost při defilé – to prý Žlutice dosud neviděly. Hudba v čele armády hrála chebský pochod a lidé dostávali na růžových lístkách hektografované texty říšské hymny i Horst Wesselovy písně. Ukázal mi takový lístek, poprvé jsem se seznámil s textem té písně, jejíž melodie v rozhlasu tolik se mi líbí, jako vání větrů v německých lesích: „*Die Fahne hoch! Die Reihen dicht geschlossen! S. A. marschieret mit ruhig festem Schritt!*“ – Na konec byla jakási veršovaná modlitba se závěrem: *Nun sind wir frei!* – Rabštejnský stál v řadě zároveň s domácím farárem, rodilým Prušákem a novým duchovním správcem z Mariánských Skoků, našeho oblíbeného poutního místa. I ten přišel z Němec a hned zaváděl řízný pořádek: Vynadal farníkům, že jich přišlo v neděli jen sedm na mši svatou, to že nestojí za to, aby kázal. Mají vidět, kolik lidí chodí v Říši: plné kostely! Pak vyhodil ministranty, že nedovedou řádně odpovídat latinsky, že si to bude dělat sám jako v Říši, nakonec vyhodil i kostelníka, jenž se venku bavil s ženichem: „Místo abyste ho přivedl do kostela, zdržujete ho venku a odvádíte ho odtud.“ Polekaný kostelník se neodvážil už k oltáři rozsvěcet a poslal ženu. Mladý pan páter na neštěstí právě vrazil do kostela a vida ji rozsvěcet, rozkřikl se na ni, až utekla. Prý ani takové kostelníky nepotřebuje. Tam odtud tedy přihlíželi defilé. Jásot žlutického lidu byl ohromný, ten křik *Sieg Heil a Heil Hitler*, už nestačili ani tleskat, ani mávat a jen plakali. Vojáci hned otevřeli vězení a propustili zavřené *henleiny*. Vypadali prý hrozně: natržené uši, oko – administrátor chtěl říci vyteklé, ale pak řekl jen oteklé. A hned vraceli lidem dosud zabavené rádiopřijímače. (V Manětíně je už dostali zpátky.) Mezi diváky byl i jeden Čech, bývalý již penzionovaný strážmistr jménem Kuchař. Byl již připraven ujet, na autě si sbalil kufry, jen ujet. Ale zmeškal. Voj-

sko obsadilo město a když chtěl vyjet, vzkřikl náhle někdo ze zástupu: „Tento člověk zastřelil před dvěma léty jednoho Němce!“ – Dav se vrhl na četníkovu auto, kufr mu roztráskal a četníka vyvrlel ven. Táhl jej doprostřed náměstí, praporem mu cmírali před očima a donutili ho, že všecek zsinálý zvedl ruku na německý pozdrav a přede všemi zvolal: *Heil Hitler!* Pak ho říšští vojáci naložili zpět do jeho auta a sám je musel řídit do žaláře. – „Až mě ho samotného bylo líto,“ dodal rabštejnský.

„A co my? U Stvolen budeme mít hranici, co?“ – „I kdepak,“ vykládá „to říkali i říšští Němci v Žluticích, že Manětín musí připadnout k Říši. A naši také si to přejí. Proto neobsadí Chýši a Močidlec a ty vesnice kolem, aby při hlasování přehlasovali Čechy v Manětíně. Hranice půjde až kolem Plas.“ – Kde bylo těžko mlčet, kola se dělala před očima – ale mlčel jsem. „Rabštejn bude obsazen co nejdříve, teď tam je ještě české vojsko, ale hned odtáhne. Naši se už těší, ale Češi ať si dají pozor. I na lesního mají spadeno, radil bych mu, aby včas zmizel.“ – A ještě řekl, že „do Žlutic vpustí jen na legitimaci SdP, jiného nikoho. Úřady jsou tam prázdné, pošta i berní, dnes tam už budou úřadovat říšští úředníci. A pak, v českých novinách je všecko vyhlášené o Německu, o pronásledování náboženství, podívejte se, vystříhl jsem si z Deutsche Pressu, jak generál Brauchitsch⁷² (nebo tak nějak se jmenuje) se dal v kostele oddat.“ – Už mě přestal bavit. Měl jsem toho dne ještě jiné starosti: přišla si bývalá pastýřka z Lukové pro zálohu, pak přivezli brambory na zimu, bylo s tím vydání, teď mi tuhle ten takové věci napovídá, naposled jsem mu přenechal láhev mešního vína a když projevil obavu, aby mu nezrekvírovali vojáci motorku, nezdržoval jsem ho. S Bohem!

A teď do práce: Těmínovi mi včera psali, že z Úpice jela do Prahy delegace přeptat se, zůstanou-li v republice. Nebude na škodu zkusit to i z Manětína, když je ohrožen. Hledám tedy starostu. Na městě zase rušno, lidé na chodnících v hloučku a po ulici motorka za motorkou, na každé dva finančníci nebo v černé uniformě policisté – odjíždějí od nás ještě dál. A pak jedou na nákladních autech, mávají a my máváme za nimi – chudáci, zkusili na hranicích dost.

Pan starosta dr. Korál úřaduje na notářství. Pověděl jsem mu, co mi říkal rabštejnský, on vzal mapku okresu a kreslil demarkační čáru: Vlkošov,

72 Walter von Brauchitsch (4. 10. 1881 – 18. 10. 1948). Německý maršál, od 4. 2. 1938 vrchní velitel německých pozemních vojsk.

Štědrá, Žlutice. Plebiscitu nelze důvěřovat, když už obec Vlkošov na našem okrese je zabraná. Pak začnou terorizovat: pravda, pan starosta má v Plzni známé, kteří by se mohli přimluvit na kompetentních místech. Zatím nemusíme být pesimisty, ale obrátí se na ně.

Odpoledne přišla paní Braunová. V pondělí si přivezla z plzeňské nemocnice vnučku k dalšímu léčení doma. Vypravuje, že u nádraží až pod most stála fronta Němců, kteří nedávno uprchli ze strachu před válkou (našich Němců). Teď se vracejí s ranci a dětmi a hubujou: „Teď jdeme domů! – k Hitlerovi! Zatracení Češi nás vodili za nos dvacet let, teď si přijdem na ně my!“ A strážníci říkali: „Jen hleďte, ať už jste pryč!“ – Jako novinku přinesla, že před radnicí, kde je vojenská kancelář, stojí dvě pěkná auta s anglickou vlajkou. Prý tu jsou angličtí pozorovatelé. Když jsem vyšel ven, byla auta už zase pryč.

Velice vhod mi přišlo pozvání na večer k paní hraběnce do zámku. Poprosím ji o rychlé přemístění pana lesního z Rabštejna. Litoval bych i jeho jedenáctiletou dcerušku, kterou jsem kdysi křtil. Paní hraběnka je již delší čas přepadlá, prožila mnoho starostí poslední dobu. Odpoledne byla v Rabštejně a rabštejnský administrátor ji sám upozornil na ohrožený další pobyt pana lesního. Proto již nařídila nejnutnější a večer, když lesní nakládal nábytek, poslala pro Evičku povoz, aby nepřekážela. – Zapnula rádio. ČTK hlásí demarkační čáru od Šumavy počínaje. Posloucháme pozorně, napjatě. „Na naší straně zůstává ... Manětín!“ Sláva! – pak slyším i „Úpice“. A již je lepší nálada všude. Paní hraběnka obdivuje ukázněný ústup naší armády. „Toť něco báječného, bez výstředností a škodlivých výstupů.“

Doma jsem se dověděl o těch anglických pozorovatelích. Pan poručík mi vyprávěl, že se octl v německém zajetí a již myslel, že vojáci v Manětíně zůstanou dnes bez velitele. Jede na koni, a náhle proti němu němečtí důstojníci a ordneři. Jeden ordner namířil pistoli, ale důstojník mu hned pokynul, aby toho nechal. Přesvědčili se, že šlo o nepřesnost na mapě: náš měl ono místo vyznačeno jako naše, oni jako německé. V takových případech rozhodují angličtí pozorovatelé. – „Jen když to není a nepřijde britská legie, ta by si tu počínala jako starý Runciman a ještě by nám to poškodila.“

Poručík si též pochvaluje ukázněnost ustupující armády. Ústup je těžší než postup, morálka stále klesá, dostavuje se i nechuť k dalšímu boji. – „To u naší armády dosud není, šli bychom hned do boje. Když jsem se teď poprvé

vrátil do Plzně, styděl jsem se, že ustupuji, ale my přece nemůžeme za to. Leželi jsme dost dlouho na hranicích a leccos jsme si dali líbit. Henleinovští výrostci se odvážili nerozvážně až mezi nás a stříleli. My jsme vystřelili jen jednou: to do nás pálili na silnici z hustého lesa. Tož jsme konečně stříhli jednou do lesa – a od té doby jsme měli pokoj.“

V pátek 7. října.

První pátek v měsíci, zasvěcený Božskému Srdci a zároveň svátek Panny Marie Růžencové. Večer na růženec chodí dva důstojníci, jediní ze zdejšího vojska. V noci mě budili v jednu hodinu. Byl to rusínský sluha pro poručíka. Za chvilku vyběhli oba ven a nepřišli až večer.

Cestou na Hvozď dívám se na kryty. Dosud stojí u nich vojáci, ale pozorují něco jako demontáž. Ostatné dráty svinuli a odvezli.

A cestou zpět potkávám vojína, jenž na telegrafní sloupy umísťuje nízko ještě jeden drát. Hovořím s ním a on praví: „Připravujeme se na vyklizení Manětína, bude prý sporný. Změnili včerejší demarkaci a budou postupovat podle sčítání z roku 1910.“ Zase pěkné nadělení. U potoka pase náš pan Slovák své stračky. Už odzbrojil. Povídáme si dlouho a hubujeme na Francii. Má pěkné přirovnání: „Je to tak, jako když dva siláci jdou na malé pětileté dítě. A přijdou k tomu ještě dva siláci, a místo aby ty první zakřikli a odehnali, dají se do dítěte všichni čtyři. Tak to bylo v Mnichově.“ – „Na ty by byl stačil Hitler sám, jen dupnout!“ – „A na nás dupal tak dlouho, a přece jsme se nebáli!“ – Osud Manětína se zdá i jemu nejistý: manětínští Němci byli v Žluticích i ve Štědré prosit říšské vojsko, aby zabralo i nás. Ale podle sčítání roku 1910 bylo v Manětíně méně Němců než dnes. Líbí se nám, že legionáři odhazují francouzská a anglická vyznamenání a vracejí jim jejich řády. Čestně se zachoval anglický první lord admirality Duff Cooper,⁷³ jenž na protest proti jednání své vlády se vzdal svého místa a prohlásil v anglické dolní sněmovně: „Zničil jsem svou politickou kariéru, ale na tom nezáleží. Podržel jsem něco co má velkou cenu: mohu stále ještě jít světem vzpřímen s hlavou vzhůru.“

73 Alfred Duff Cooper (22. 2. 1890 – 1. 1. 1954). 1937 – 1938 první lord admirality. Z funkce odstoupil na protest proti Mnichovské dohodě. 1940 – 1941 ministr informací, poté kancléř v hrabství Lancaster.

Před školou je teď k večeru rušno: plno motorek i aut, některá s československou vlajkou. Přijeli vojáci, prý od Kralovic, mnoho četníků, finančníků a oddíly s pěkným názvem SOS (Stráže obrany státu) s trikolórou na čapce. Ty přijely od hranic a mají s sebou i vycvičené psy, krásná, inteligentní zvířata. Z ložky u motoru vyskakují právě takový černý vlčák. Tak i ty ustupuješ? – A takový zvláštní smutek doléhá na mě: poslední strážé našich staroslovanských hranic jsou již až v Manětíně.

Aby ten smutek byl ještě větší, přijíždí nákladní auto ke škole a přiváží skříně, tabuli a pestré počítadlo: hraničářská škola se stěhuje. A druhá a třetí! Na Hvozdě mi říkal pan diákon, že i on pomáhal ráno stěhovat českou školu ze Zahrádky. Nechali tam jen holé stěny. Naše školní budova je přeplněna skříněmi, rámce od tabulí museli zatím složit na dvorku.

Ze dvora v Novosedlech uprchl židovský nájemce, podařilo se mu zachránit jen málo dobytka k nám do Manětína. Pár koní mu schovali Pitrmannové, krávu jednu starý Havel, jednu Vodrážka, něco ve dvoře hotelu Pešík.

A nakonec: po růženci přichází uplakaná slečna T.: Zaberou nám Újezd a snad i Manětín. Nešťastný Újezd tvoří takový záběžek mezi Lešovicemi a Lukovou a Němci to zarovnají. Nebudou smět k nám do kostela, děti budou muset do německé školy, ach Bože! – Odkud to ví? Prý se to povídá všude. – „Počkejte, zeptám se na to našeho poručíka.“ – Tomu nebylo nic známo, ale slíbil, že zví-li něco nebo dostane-li mapu, vzkáže to nám i do Újezda. Zná Újezd, přenocoval tam, a litoval by, kdyby tak ryze českou obec zabrali. V neděli ve dvanáct hodin se započne poslední německý postup, obsadí poslední etapu. – „Doufejme, že již poslední!“

V sobotu 8. října.

Ve škole se vyučuje střídavě, měšťanka a obecná, nebo jednotlivé třídy: ta dnes, ta zítra. Dnes zabrali finančníci ještě jednu třídu v prvním poschodí. Lavice odstrčili a přinesli si slámu: šli spát teprve ve 3 hodiny v noci a pod střechem nespali téměř nikdy od 21. května. Je mi jich líto. S některými mluvím. Jsou hovornější než vojáci: „Kolik nás zůstalo na hranicích! Nechali jsme tam tolik dobrých hochů! – Padli.“

Zatím co jsem byl ve škole, přišel na kaplanku onen Rusín ještě s jedním, sbalili všechny poručíkovy věci, a pryč. Již včera říkal poručík, že jejich úkol na Manětínsku se skončil.

V poledne mi přinesla školačka ze Štichovic zprávu od P. Vinše: vrátil se z vojny a zítra bude již zase v Křečově sloužit. Jsem tomu rád.

Ve 13 hodin jdu učit do Hrádku, dnes se zvláštním pocitem, není-li to naposled. Ve městě plno zelených uniforem i modrošedých četnických. Místo přilby nosí naši četníci od mobilizace polní čapky. Na chodníku potkávám újezdského starostu, pana Nováka. Hledá informace: „Všude říkají, že zítra zaberou Němci Újezd, a občané jsou rozčileni.“ Pan poručík prý dosud pracuje na radnici a dosud nemá žádnou zprávu. Těším ho, že i kdyby zabrali, neznamenalo by to ještě konec: „demarkační čára nejsou hranice – a pak, vždyť patříte k nám do kostela, na to by také měli vzít ohled.“ – Chudáci, těm je asi krušno! Ještě spolu mluvíme, když nás předhoní nákladní auto s málo nábytkem, ale zvláštním: i poštovní schránka na dopisy se na něm modrá. Poznávám pana poštmistra Slepíčku – nese si telegrafický aparát – nečtinská pošta přijela. Tak zůstal až do poslední chvíle: zítra obsadí říšské vojsko i Nečtiny. Večer vypravují, že když dnes v Nečtinech na poště sundávali štít s československým státním znakem, stáli kolem domácí Němci v hloučku i s panem farářem. A když jim poštmistr a strážmistr podávali ruku na rozloučenou, téměř všichni slzeli. Znali oba úředníky, kteří jim sloužili poctivě a věrně, a musí jim být přece všelijak. Již vím, proč dnes čtrnáct dní pana faráře zatkli a přivezli sem jako *henleina*. P. Schicker mi to před týdnem vysvětlil: Pan farář si založil svého času na osadě Mariánskou družinu dívek a katolické skauty. Když se zglajchšaltovaly politické strany i spolky, zeptal se konsistoře, smí-li je i nadále vésti. Bylo mu to povoleno, a jelikož vedli henleinovci záznamy o vůdcích spolků, byl milý pan farář „taky v tom“.

Ale sotva že se české úřady vystěhovaly, chystají se nečtinští Němci na uvítání říšské armády. Někteří z nich přišli do Manětína nakoupit plátna na nacistické prapory a doma zdobí příbytky girlandami. I pro ně se tedy začíná nový život a nový svět. Jaký bude?

Ještě jedna zpráva, která nás pokořuje: Odpoledne letěl nad Újezdem německý eroplán. Večer po růžencové pobožnosti povídá mi paní učitelová J.: „Dnes budeme poslední noc v českém zázemí, zítra z nás budou hraničáři.“

Na kaplance je dnes tma, hosta již nemáme. Odpoledne vojsko odtáhlo a Manětín je zase prázdný. Tak smutně prázdný. Prý má býti mezi oběma vojsky, naším i německým, prázdný prostor na tři, někdo říká jen dva kilometry. Proč nás tedy opustili? Kde se zastaví zítra německý postup? A maně připadá na mysl stará pověst z římské historie: Vítězní Gallové diktují přemoženým Římanům vysoké výkupné. Váží na váhách, na jedné misce římské zlato, na druhé galské závaží. Římané vidí, že si vítěz závaží přidal, a ohražují se proti tomu. Tu galský vojevůdce Brennus vytáhne svůj těžký meč, vhodí jej na misku k závaží a volá: *Vae victis!* Běda přemoženým! A s námi jednají jako s přemoženými.

V neděli 9. října.

Tedy dnes se staneme hraničáry. Ráno přicházejí do kostela újezdští, matky s dětmi jdou k svatým svátostem, kdo by necítil jejich bolest: tak znenadání se ocitají v nebezpečí, o němž se nám donedávna ani nezdálo. Pláčou. Paní starostová mi říká: „Nikdo se nás neujímá, zastaňte se nás aspoň vy!“ A mně je tak hořko a líto: což mám ty ovečky naposled v našem kostele? Venku se nemluví o jiném než o Újezdě: Ve 12 hodin se začíná postup německé armády, snad obědvají Újezdští dnes naposled v ČSR. Každý cítí s nimi a nezazlívá jim, když říkají: „Kdyby zabrali i Manětín, bylo by nám snáz, aspoň bychom nebyli tak sami.“

Po kostele mi vypravuje paní učitelová, jak k nim přišli Češi ze Stvolen o radu: Němci jim napsali na vrata statku „Velezrádci“, Němci přímo šílejí nadšením, zdobí své domy a vyvěšují nové prapory – co mají teď udělat oni? Mají utéci a nechat celý statek osudu? Jistě by se se vším už nikdy neshledali. Dobrá rada je drahá a k tomu, kdo má poradit, když žádný muž v domě, všecko na vojně? Ale poradili správně: Vraťte se, zachovejte klid a vyčkejte další. Říšskoněmecké vojsko se chová prý velmi korektně. A ještě jim pomohli shánět plátno na německý prapor, bylo jim teskno při tom až k zalknutí, ale co dělat jiného? A pak, dívajíc se na chlapce, že má za kabátem smaltový praporeček bílý, červený s modrým klínem, řekla mu: „A tohle musíš teď chlapečku, sundat, to by bylo s tebou zle!“ – „A věřte, až mi to srdce rvalo.“ – I stvolenští Češi si stýskali, že bez Manětína jim bude dvojnásobně smutno v Říši.

Přišlo poledne, odpoledne při breviři v kostele vzpomínám na náš Újezd, kus farnosti mi teď zabírají. A při tom vzniká myšlenka podpořená i vzpomínkou, že včera poslal pan vikář opis oběžníku od nejdůstojnější konsistoře, abychom plnili zvláště teď věrně pastýřské povinnosti a uklidňovali i upevňovali své svěřené. Dost. Po breviři ve tři hodiny jsem se sebral, a do Újezda. „Doufejme, že mě nezaberou s sebou!“ – V Kuchově mrtvé ticho. Němci prý odešli do Nečtin „vítat Hitlera“. I ti při mobilizaci zatčení už se vrátili – šli, a hrdě se nosí. Za městem klučík mí říká, že pozoruje eroplány – ovšem německé nad Kozelkou. Předjíždí mě auto s anglickou vlajkou. Na můj pozdrav odpovídá důstojník salutováním a zahýbá na žlutickou silnici. Tam na rozcestí stojí silná hlídka a výrostci, kteří se dívají za mnou. Silnice k Újezdu je teď liduprázdná. Jdu po *řekách*,⁷⁴ přede vsí potkávám první manětínské. Ještě než Újezd zaberou, byli si tam pro švestky. Říkají, že hned za vsí stojí Němci s tankem, ve vsi však nejsou. Pak první újezdští: česají švestky a mají radost, že Němci nejdou dál. Na návsi hlouček mužů. Ti vypravují, kterak sem po poledni Němci přijeli až do vsi, ale když viděli modrou tabulku a na ní „Újezd“, obrátili a postavili se za vesnicí. Hned tady za rohem. Přichází k nám mladík a ukazuje německou cigaretu, vyměnil si ji s německým vojákem. Vůbec jsou tihle říšští Němci velice slušní. V tom hučí sem výstřely z hmoždířů a německé éro letí nízko nad krajem. To v Nečtinech slaví příchod Hitlera. – „Tak tu vlastně nemám co dělat. Chtěl jsem, v domnění, že jste zabraní, požádat velitele, aby i nadále vás pouštěli k nám do kostela a děti do školy.“ – Konečně, to nemůže škodit, pojďme se podívat na Němce.

Stojí hned za Korsovic dvorem. U plotu plno újezdských dětí a tam mladý důstojník s vysokou německou plackou. Tak poprvé se setkávám s Hitlerovým vojákem. Hned za ním přechází sem a tam silnici k Mezi voják s puškou a přílbou. Na helmě má znak Německa: černý, bílý, červený. Opodál stojí pancéřové auto a u něho třetí Němec v černé uniformě, snad úderník. Barva uniformy důstojníka i vojáka je šedomodrá, velmi podobná, jako mají naši četníci. Sluší se začít s Pánem Bohem, kdož ví, jak často a jak vážně se budeme s nimi stýkat. Proto smekám a pravím německy: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ – Důstojník salutuje. Představuji se jako duchovní správce i této osady, kterou tedy nezabrali. „Přicházel jsem k Vám s prosbou, která je tím bezpředmětná, je-li demarkační čára za vsí.“ Ukázal mi ji jen neurčitě přes

74 Pomístní název v Manětíně

pole hned za Újezdem. „Měl jste přání?“ – „Ano, aby v případě okupace směli moji farníci i nadále k nám do kostela a děti do školy.“ – „*Ja selbstverständlich, selbstverständlich*, zde není důvod k prosbám, ani kdybychom tuto obec zabrali, ale my české obce nezabíráme.“ – Řekl jsem mu, že Újezd je ryze český. Pak jsme hovořili již o všednějších věcech, i jiní, kteří šli se mnou až sem, újezdští tatíci se rozhovořili. Jeden vyprávěl, že ve válce sloužil s Němci a hrál s nimi karty, až jsem se ho zeptal na šarži. Neměl hvězdičky, na rameně pásku 21 a něco jako zlatý hákový křížek, na límci tuším čtyři modravé pásky. – „*Leutnant!*“ vysvětlil. Konečně jsem mu poděkoval, přál hodně zdraví, podali jsme si ruku, já smekl, on salutoval – a já šel s tatíky zase zpátky. Chvilí jsme hovořili na návsi. Újezdští jsou teď uklidněni a pan K., hrnčíř, říká tak krásně: „A je ještě někdo nad námi, Nejvyšší Pán, který nás ochrání!“ a snad všichni jsme pohlédli k nebi. Pan M. Čánek vypravuje, že přijel jen na dovolenou včera večer. V Plasech mu povídali, že bude Újezd zabraný a skoro se bál jet dál. Teď se usmívá. Tu přicházejí újezdští mládenci čtyři a vypravují, že šli pěšiny a prohlédli si německá auta, ještě dvě pancéřová stojí opodál. A již tu je kolik lidí z Manětína, hlavně mladí, podívat se na Němce. Panu *leutnantovi* je možná dlouhá chvíle, jde blíž do vsi: lidem na pole dovoluje, ale zvědavcům ne. Skoro mě dopálila jedna zvědavá, která ho neposlechla a šla dál. Zavolal na nás, umíme-li německy, abychom ji vrátili. Řekl jsem jí, dráždit že nesmí. Což kdyby pak obsadili obec! Sám jsem pak šel znova k německému poručíkovi a omluvil se za ni. Rozhovořili jsme se o školách, o poměrech ne. Jen se ptal, posloucháme-li též rozhlas. Řekl jsem, že ano, ale v posledních týdnech že i ten byl pro naše nervy těžkou zkouškou. – Zdálo se mi, že v prvním okamžiku nepochopil. Snad si neuvědomil, že již nemá před sebou nadšeného Němce. Až se mě zeptal, jsem-li Čech. Pak ovšem mu bylo jasno a seznal, proč v tak těžké chvíli jdu za svými farníky. Rozloučili jsme se srdečně, řekl mi však, abych upozornil ony čtyři mládence, že u aut nemají co dělat. „Podruhé bychom museli jiné struny natáhnout!“ – Varoval jsem je tedy: není teď čas na bravury, které by se mohly nepěkně vymstít. Pobył jsem si v Újezde od tří čtvrtě na čtyři do pěti hodin odpoledne, v dobré náladě jsme se rozešli, i pan *leutnant*, hezký mladý blondák, vysoký a štíhlý, se vrátil ke své stráži. Był jsem ale zase rád, když jsem u svatého Vojtěcha viděl jiného vojáčka v zelené uniformě, a ten byl náš. Doma jsem pak mohl vyprávět a slečna T., újezdská rodačka, také se uklidnila. „Jen když zůstane Újezd náš.“

V pondělí 10. října.

Dnes o půlnoci se skončí okupace Sudetska. Ale zabrali nám to jak se patří: Jsou ve Stvolnech, Kotanči, Vysočanech, u Čoubů, u Frantů, i v Malé Černati⁷⁵ a na druhé straně hned u Lipí a těsně u Libenova. Ty naše krásné lesy se jim asi líbí. Včerejší noviny přišly dnes a přinášejí mapu okleštěného dědictví svatováclavského, ale lepší je v Národní politice, jak ji vystavila paní K., knihkupcová. Stále se u ní zastavují lidé a dívají se, jak chiméricky⁷⁶ vypadá teď naše území. „Lidové listy“ přinášejí i přehled událostí minulého týdne, historického týdne, „kdy padaly naše tisícileté hranice“ a kdy „hradby našich hor odstupovaly od nás“. Když jsem si za soumraku vyšel na úbočí Chlumské hory a zadíval se na Kozelku i Špičák a uvědomil si, že ty hory už nejsou naše, a za nimi že leží tak rozsáhlý kus urvané nám země až k samým Bohem nám daným hranicím vysokých hor, z nichž se malé hrdinské Československo v oceli a betonu dívalo tak dlouho dolů do Třetí říše, velice se mi zastesklo a se Sládkem jsem si povzdechl: „Ty země česká, pročpak nejsi naší?“ A dnes odnikud odpověď, takže jsem si ji potom dal sám. „Ó jest a bude! volá přední stráž.“ Teď jsme i my tou přední stráží.

Náš pan ředitel už není optimistou tak pevným, jako býval, kolísá. Donedávna se žertem těšil zvláštními proroctvími, které si přivezl z Plzně: Že rok 1938 nám přinese mnoho starostí, ale dobře pro nás se skončí, že jedna velká říše (ovšem Třetí) se rozpadne a její přítel (Itálie) ji zradí. Dnes na to nevěří, ani těm těšínským jablíčkám, na kterých si pochutnávají dnes mnozí: že co nevidět nám Němec bude muset všecko vrátit, a sice zrovna tak bez boje, jako nám to vzal. Jen říká velmi rozumně, že v nové republice nesmí být stranictví a že se má každému, kdo dnes řekne „naše strana“, na místě nařezat.

Naši Němci jsou dnes trochu zklamaní. Včera si chystali chvoj a pletli girlandy na uvítanou Hitlerovi – dnes je mohou dát kozám. Ale když po poledni letělo německé éro nad městem, křičeli z chudobince: Náš vůdce, náš Hitler už pro nás letí! – a v Kuchově prý mávali plachtami. Prý čekají dosud.

Zajímavé je, že i zlé huby dovedou dnes štěkat: Hitler prý slibuje, že vrátí hrabatům a všem postiženým všecko, oč přišli při pozemkové reformě,

75 Místní zkomolenina názvu Malá Černá Hať.

76 Přeskrtnuto slovo „kuriózně“.

a proto prý že hrabata chtějí do Říše. A snad i děkan byl včera v Újezdě vítat Hitlera. *Sancta simplicitas!* Svatá prostoto!

V úterý 11. října.

Ráno mi vypravují újezdští školáci, že Němci přišli až do vsi a nechtěli pustit děti do školy. Křičeli na ně, ale konečně přece je nechali jít. V 11 hodin se rozletěla novinka, že je Újezd obsazen. Našeho listonoše Němci do vsi už nepustili, musel se vrátit. I finančníci a četníci dole před školou mi to říkali. Dnes tam už nestojí tolik motorek ani aut ze Sudet. Jen jedno velké je tu stále s nápisem Bad Königswart. Tam přeložila Nejdůstojnější konsistoř našeho kaplana P. Heisingra, dekret přišel sem, ale co s ním? Poslal jsem jej zpátky, neboť poštovní spojení se Sudetskem je přerušeno. Venku prší, tak beznadějně prší. Vydat se znova do Újezda? Vyčkám až do čtvrtka. Ve škole učíme dnes jen na měšťance a pan ředitel schází. Prý leží, uhnal si chřipku.

Po růženci večer přináší s pláčem slečna B. (sestra T.) zprávy o okupaci Újezda: V 9 hodin ráno přitáhli na náves, panu Janouškovi nedovolili ani jet na pole, strhli mu koně zpět, že upadl kůň i on sám. Pak spisovali všude obilí a dobytek i drůbež a nařídili odevzdat zbraně. K Janouškovým i jinam ještě šli hledat, prohlíželi i zásuvky a nechovali se nikterak, jak je náš rozhlas chválil: u Janoušků sebrali dva zlaté prsténky, jedné listovali i v modlitebních knížkách, ta ale uměla trochu německy a řekla: „Tady v tom žádná puška není!“ Holky se neudržely, mračily se a nadávaly česky na vojáky. A tu jeden německý voják prý řekl soucitně: „Chudáci, já vím, co to je, já jsem Rakušan,“ a slzy mu tekly po tvářích. Co jsme mohli říci, než si stěžovat, co tedy ti Němci mluví. Pan *leutnant* v neděli tak hezky zpíval, a teď to tak vrže.

Ve středu 12. října.

Z újezdských dětí většina ve škole chybí. A které přišly, utekly prý Němcům pěšinami na řeky. Odpoledne je bude muset náš finančník odvést. Z Manětína tam nikoho nepustí. Škoda, kdyby mě tam volali zaopatřovat, myslím, že bych se tam přece dostal, a snad i tak jako duchovní správce.

Jsem pozván k paní hraběnce. Je tam i pan ředitel velkostatku Bašný, vypravuje, jak v Černati znenadání sebrali Němci hajného Kocandu, který se

tomu náramně divil: vždyť šel za svou denní povinností. Ale musel až do Kotanče, kde mají Němci stan, tam ho vyslechli a propustili. Podobně sebrali prý i pana Ž., statkáře z Černati. Paní hraběnka již přemísťuje dělníky: české ze Stvolen sem, německé z Lipí tam. Pan ředitel jí předkládá též žádost okresu péče o mládež o podporu pro rodinu uprchlíků z Hrádku u Štědré, jedna ubytovaná v šatně na Sokolovně má deset dětí, z nichž nejstaršímu je 14 let. Tatík jezdil s koňmi. Paní hraběnka žádosti hned vyhověla: jedno dítě dostane plášť, rodina zatím 50 kg bramborů a denně 2 litry mléka zdarma. Mně uchystala sto let staré spisy kancelářské, tak zajímavé pro naši historii. Jindy bych po nich jel, dnes mě nenadchly a musel jsem poznamenat, že když řinčí zbraně, mlčí Umění Múzy. Jak soucitně se usmála k tomu!

Doma měla pro mě paní Br. jiné lákadlo: „Můžete jít na Kamínek,⁷⁷ uvidíte německé vojáky.“ – Na Kamínku? Včera někdo přinesl, že udělají hranici hned za městem u Soukupovy stodoly na žlutickém rozcestí. Lidé hubovali, že jejich pole případnou pak do Říše. A už to je tu! Já jsem tam nešel. Je tam beztak plno zvědavců a zlé jazyky by měly vděčné téma o děkanovi. A koneckonců, co bych tam dělal? Do večera už věděli, že jedna, které Bůh náš hromovládny dar jazyka ve zvlášť hojné míře udělil, se s Němci chytla a jak se patří jim to řekla. „Německý důstojník prý jen ukázal rukou, a už začali drátovat a táhli hranice přes rozcestí dolů na fotbalové hřiště, to v polovině přeřízli a šli přes jámy k obcím, zabrali všechny lesy až na prajtenštejskou silnici. To by ukazovalo, že pan M. bude mít na svém „Sachalíně“ v čp. 210 celnici. Tím je v záboru i naše pole a pravděpodobně i kus lesa v Kněží hoře. Naši Němci se těší, že Hitler přijde až k nám. K slečně B. přišla si pro rozum jistá Kl., Němka: „Tak my přijdeme k Hitlerovi, prý chce i Manětín.“ – „I kdepak, včera už tu letěl v eropláně a díval se sem. Čechy nechce a naše Němce nemůže potřebovat, takového cajchu má doma dost.“

Ve čtvrtek 13. října.

Jak rychle se všechno mění: Již ráno se rozneslo, že Újezd bude uvolněn. A ještě dopoledne se tak stalo. Zde vyprávěli, že vojáci přišli k starostovi se omluvit a vrátili všechny zbraně zabavené. Újezd přímo hýřil radostí a s pláčem volali: „Ať žije naše drahá republika!“ – I nám to působí upřímnou radost.

⁷⁷ Pomístní název v Manětíně.

Ráno přijel do školy na kole jen jeden hoch z Újezda: musel Němcům utéci a jeti po řekách. Tím ustoupili i od Kamínku a hranice jde nyní těsně za Újezdem k rozcestí do Lešovic a po kraji lesů tam jako včera.

A již se povídá rozkošná epizodka o Vertlíkové mlýně. Ženy tam jsou vesměs Němkyně, mlynář S., rozený, ale odrodilý Čech, též *henlein*. Už se těšil, teď že bude „doma“. Dámy, znalé ve vyšívání, vyšívaly a háčkovaly kdysi i pro kostel – vyšívaly s nemalým nadšením už od května (jak se traduje) hakenkreuzlerský prapor, „až přijde den“. V úterý tedy onen den přišel a nad mlýnem zavlál prapor ve slávě. Mlynář zabil prase, dámy snášely líkérky a častovaly své osvoboditele, jak uměly nejlíbezněji. No, a dnes ráno jim dobří osvoboditelé pěkně poděkovali a řekli, že musí zpátky, mlýn že zůstane v republice (či snad v *Tschechei*?), že sem co nejdříve přijdou čeští finančníci, a proto musí i fangle pryč. Sebrali ji a odtáhli. Za chvíli stáli tu čeští finančníci a kupodivu, všechno již věděli. Jeden z nich, mlynářův krajan z Dušníků, volá: „Otevř, Tondo! Včera jsi dal půl prasete Němcům, na tu druhou půlku jsme si přišli dnes my!“ Ženské asi koukaly rozpačitě, ale co platno: pohostinské jsou a pohostí i naše vojáčky. Zítra jim prý udělají švestkové knedlíky. Tak se to povídá dnes po Manětíně a se škodolibou rozkoší, jinak však nikterak těm dobrým lidem nezazlívající, představujeme si jejich obličje v jednotlivých fázích celé roztomilé epizody starého „*Bertliken – Mühl*.“

Ač čtvrtek, měšťanka má vyučování. Pan ředitel je zase zdráv. Vypytał se mě na toho *leutnanta* u Újezda a pak se mi pochlubil, že se také seznámil s Němci. V pondělí odpoledne si vyšel s paní na Chlumskou horu, své oblíbené vycházkové místo, a náhle nahoře Němci kolem nich, divil se, jak to, ale nic naplat: museli s nimi do Chlumu, tam se jich řádně na všechno vyptali, naložili je do parádního auta a velice zdvořile oklikou přes Novosedly zavezli až do Zbraslavi k výslechu a zpět na Žlutickou silnici, litující, že nemohou posloužit až do Manětína. Liboval si, jak byli ochotní a příjemní, jsou prý z Pomořan, ale bohužel, nezůstanou zde dlouho.

K večeru jdeme s tatínkem k sv. Martinu a pěšinou k „obcím“, jak vůbec rádi chodíváme. Nedaleko u lesa pracuje na poli ženská a upozorňuje: „Dál vás nepustí, včera tu udělali hranici. Kolem sv. Martina jeli autem až sem, na stromy přibíli bílé klůcky a praporky a postavili sem vojáka. S tím nejsou žerty. V pondělí chytili na Chlumské hoře pana ředitele ze školy a drželi ho celé tři hodiny. Dva dny to odstonal.“ – Opravdu, na kraji lesa modrošedý voják v příl-

bě. Obchází. Tak co? Zpátky, co jiného. Přes pole jdeme na prajtenštejnskou silnici. Ještě hezký kus před lesem stojí osobní auto a přes pole k oné stráži jde pět, šest Němců, vojáků. Chvilku se na ně díváme, pak jdeme zpátky. Cesty do Klenotů jsou volné, hospodáři klidně tam mohou jezdit. Tak zabrali i ten les, kam jsem již jako kaplan tak rád chodíval. Tolikrát jsem si tam zpíval Svatý Václave! a nikdy jsem se nenadál, tudy že už nebude Česká země.

Dnešek je věru bohatý na senzace. Po růženci slyším ze dvou pramenů něco, co se mi zdá bohatýrsky opentlené. Teď večer vypravuje po městě náš šofér pan Běda, co se mu přihodilo. Po poledni si šel „do hory“ (Chlumské), kde má zakoupené pařezy, aby se na ně podíval. Šli tudy němečtí vojáci, pana Bědu sebrali a že mu někde v Prohoři obstarají propustku. Bez té sem nesmí. Stavili se s ním v Chlumské hájovně, kde byla na návštěvě jedna *arcihenleinka* (M.) z Manětína. (Notabene: *henleini* směřjí dnes docela volně přes delimitační čáru.) Vojáci se ptali hajné, zdali Bědu zná. Zapřela to, ač pan Běda měl z Chlumu nevěstu. A tu ona *henleinka* vojákům něco šeptá a pak vykřikne: „To je vyzvědač!“ – Hned Bědu popadli, něco si poznamenali a rychle s ním: pryč do Žihle a odtud do Žlutic. V Žluticích už mají Gestapo. Cestou mu už spílali špehounů a nic nepomohlo, že se hájil. V Žluticích ho zavrout. Nechali ho čekat na chodbě, že si půjdou pro klíče. V tom se venku strhne hluk a volání *Sieg heil!* Běda vykoukne: všude plno lidí, vítají auto, v němž sedí nějaký vznešený pán. Mávají, zvedají pravice a volají. Běda vsází všecko na jednu kartu: Vyběhne mezi dav, zdraví a volá s nimi, ztrácí se v davu a peláší, seč může, z města ven. Přes pole rovnou k Manětínu. Dívá se, jestli ho nehoní, ale ne, v lese sebral klacík, aby mohl simulovat na polích, že vykopává brambory. Nikde žádný voják, nic. Až na Chlumské hoře. Ale tam se prodírá, až se mu podařilo prodrat se do Újezda. Jak si oddychl! Tam dostal košík švestek, s těmi pospíchal domů k matce a malé dcerušce. V Kuchově se setkal, ještě vyděšený, s onou ničemnou udavačkou. Ta se nyní sama polekala, že obět jejího fanatismu je doma. Lidé radí Bédovi, aby ji udal. Tak vypravují. Zdá se to neuvěřitelné. Vůbec v našich dnech tolik neuvěřitelných věcí se povídá.

Ale že manětínští Němci chodí k říšským stále prosit, aby Manětín zabrali, to je prý faktum. Byla tam prý i Bábrlinka⁷⁸ a naříkala, že Češi bojkotují její živnost, hospodu, a tím že hyne a má hlad. Zapomněla říci, že má jazyk jako Xantipa, že i Němci se jí bojí, na tu by byl i Hitler krátký. Velmi případně

78 Přezdívkou místní hostinské Barbory Beránkové, která byla německé národnosti.

se ne právě o ní, ale o všech našich *henleinech* vyjádřil jeden rozumný pán, když jsme ve třech rozebírali zajímavou právní otázku, zda-li se našim Němcům dostalo opravdu práva sebeurčení. Vždyť mnozí vlastně nechtěli do Říše, ale chtěli v rámci ČSR autonomii, aby si v naší republice mohli sami podle libosti vládnout. Chtěli poroučet. Vždyť už i anekdotu na to vymyslili: Henlein oznámil Hitlerovi, že Hodža je ochoten autonomii povolit. Tu prý řekl Hitler: Počkejte trošku, uděláme to jinak! A celý Sudetenland pohltil. – „Mají teď, co chtěli, nebo ne?“ – Na to řekl onen pán (ř. B.): Co nemají, to dostanou: U nás byli zvyklí křičet a neposlouchat. Teď je naučí Hitler poslouchat a mlčet.

Dopsáno 9. listopadu 1938.

